

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksendannelse/voksnes færdigheder

Komplet landerapport – Danmark

Skrevet af Palle Rasmussen
Oktober 2017

*Det sociale
Europa*

EUROPA-KOMMISSIONEN

Generaldirektoratet for Beskæftigelse, Sociale Anliggender, Arbejdsmarkedsforhold og Inklusion

Direktorat E – Færdigheder

Enhed E.3 – Erhvervsrettet uddannelse, lærlingeuddannelse og voksenuddannelse

Kontakt: Mantas Sekmokas

E-mailadresse: EMPL-E3-UNIT@ec.europa.eu

European Commission

B-1049 Brussels

**Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området
for voksendannelse/voksnes færdigheder**

Komplet landerapport – Danmark

Europe Direct er en tjeneste, som hjælper dig med at finde svar på dine spørgsmål om EU.

Gratis telefonnummer (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) De oplysninger, der gives, er gratis, og det samme gælder de fleste opkald (selv om nogle operatører, telefonbokse eller hoteller muligvis vil opkræve betaling).

JURIDISK MEDDELELSE

Dette dokument er udarbejdet for Europa-Kommissionen, men det afspejler udelukkende forfatterens synspunkter, og Kommissionen kan ikke holdes ansvarlig for nogen form for anvendelse af informationerne, der er indeholdt deri.

Der er mere information om EU på internettet (<http://www.europa.eu>).

Luxembourg: Den Europæiske Unions Publikationskontor, 2018

© Den Europæiske Union, 2018

Gengivelse er tilladt med kildeangivelse.

Enhver brug af materiale, der ikke er omfattet af EU's ophavsret, kræver direkte tilladelse fra indehaver(ne) af ophavsretten.

INDHOLD

1.0	LANDEOVERBLIK	6
1.1	Tendenser for hele befolkningen.....	6
1.2	Tendenser for lavt kvalificerede voksne.....	8
2.0	KORT OVERSIGT OVER VOKSENUDDANNELSESSYSTEMET	11
2.1	Hovedegenskaber og et kort resumé over den historiske udvikling	11
2.2	Udbud.....	14
3.0	VOKSENUDDANNELSESPOLITIKKER	19
3.1	Kontekst	19
3.2	Voksenuddannelsespolitikrammen	21
3.3	Nationale kvantitative politiske mål	25
3.4	Kvalitetssikring	25
3.5	Fremtidige politiske udviklinger.....	26
4.0	INVESTERING I VOKSENUDDANNELSESSYSTEMER	28
4.1	Samlet investering i voksenuddannelse og forandringer over tid.....	28
4.2	Offentlig national investering	28
4.3	EU-støtte via strukturfonde (primært ESF)	30
4.4	Effektiviteten af investeringerne.....	30
5.0	VURDERING AF DEN EKSISTERENDE POLITIK	32
5.1	Udvikling af elevernes interesse i uddannelse.....	32
5.2	Øgning af arbejdsgivernes investering i uddannelse	33
5.3	Forbedring af lige adgang for alle	33
5.4	Udbud af relevant uddannelse.....	34
5.5	Levering af uddannelse af høj kvalitet.....	35
5.6	Sikring af en sammenhængende politik.....	35
6.0	STYRKER OG SVAGHEDER I VOKSENUDDANNELSESSYSTEMET	37
6.1	Styrker	37
6.2	Svagheder.....	37
7.0	BEHOV FOR YDERLIGERE POLITISKE REFORMER OG RETNINGER	39
8.0	RESUMÉ	40
9.0	BIBLIOGRAFI	42
	APPENDIKSER	45
	Appendiks 1: Liste over vedtagne retsakter, love og strategier.....	45
	Appendiks 2: Liste over politiske indgreb.....	46

1.0 LANDEOVERBLIK

1.1 Tendenser for hele befolkningen

1.1.1 Beskæftigelsesrate – hele befolkningen

Tabel 1.1: Udvikling i beskæftigelsesraten – nationalt gennemsnit (2010-2016) sammenlignet med EU-data

Geografisk område	År										Mål	
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	EU 2020	Nationalt 2020	
EU-28-gennemsnit	:	67,9	68,6	68,6	68,4	68,4	69,2	70	71	75 % af de 20-64-årige i beskæftigelse	80	
Danmark	77,9	78	75,8	75,7	75,4	75,6	75,9	76,5	77,4			

Kilde: Beskæftigelsesrater ud fra alder og opnået uddannelsesniveau (%) Eurostatkode lfsa_ergaed, senest opdateret 25. april 2017.

Forklarende bemærkning: Denne tabel sammenligner den gennemsnitlige beskæftigelsesrate i befolkningen (ISCED alle niveauer) i alderen 20 til 64 i en given medlemsstat i perioden 2000-2016 med EU-mål og -gennemsnit, herunder EU2020-målet, nationale 2020-mål og den gennemsnitlige beskæftigelsesrate i EU for 2016.

- Sammenligning med EU2020-mål

Beskæftigelsesraten i Danmark er relativt høj (77,4 % i 2016) sammenlignet med EU-28-raten på 71 % i 2016. Derfor er EU2020-målet allerede oversteget. Den nationale rate har været relativt høj og har været højere end EU2020-målet i flere årtier. Den finansielle krise i 2007-2009 forårsagede et signifikant fald i dansk beskæftigelse, men i løbet af de sidste to år er der blevet halet ind på det, og i 2016 er det nu ved at nærme sig det tidligere niveau set i 2000.

- Sammenligning med det nationale 2020-mål

Beskæftigelsesraten på 77,4 % er under det nationale 2020-mål på 80 %.

- Sammenligning mellem de nationale data i 2016 og EU-28-gennemsnittet i 2016

Beskæftigelsesraten i Danmark var 77,4 % i 2016, sammenlignet med EU-28-raten på 71 % i 2016.

- Udvikling over tid

Den danske beskæftigelsesrate har ikke været under EU2020-målet i de seneste årtier, og nu er den væsentligt over det. Men raten er stadig under det nationale 2020-mål, og det er svært at sige, om den nuværende vækstrate vil fortsætte. En ny rapport fra

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksenuddannelse/voksnes færdigheder

Komplet landerapport – Danmark

formandskabet for Det Økonomiske Råd er optimistisk og forudser fortsat vækst i beskæftigelsen, særligt i de næste 3-4 år (Det Økonomiske Råd 2017). I det seneste årti har beskæftigelsen i Danmark været omkring 6-7 procentpoint over det generelle EU-niveau. Variationerne inden for dette har været små og formentlig ikke signifikante.

1.1.2 Deltagelsesrate – hele befolkningen

Tabel 1.2: Udvikling i deltagelsesraten i uddannelse – nationalt gennemsnit (2010-2016) sammenlignet med EU-data

Geografisk område	År										Mål	
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	EU 2020	Nationalt 2020	
EU-28-gennemsnit	:	9,6	9,3	9,1	9,2	10,7	10,8	10,7	10,8			
Danmark	19,4	27,4	32,6	32,3	31,6	31,4	31,9	31,3	27,7	15 % af voksne i livslang læring (LLL)		

Kilde: Deltagelsesrate i uddannelse efter køn og alder (%), Eurostatkode trng_ifse_01, sidst opdateret 25. april 2017.

Forklarende bemærkning: Denne tabel sammenligner deltagelsesraten i livslang læring blandt voksne i alderen 25-64 med EU-data i perioden 2000-2016.

- Sammenligning med EU2020-mål

Deltagelsesraten var på 27,7 % i 2016. Dette er over EU2020-målet på 15 %. Nationale deltagelsesrater har konsekvent været højere end dette EU2020-mål i de seneste mange årtier.

- Sammenligning mellem de nationale data i 2016 og EU-28-gennemsnittet i 2016

Den nationale rate var 27,7 % i 2016, hvilket er over dobbelt så meget som EU-28-gennemsnittet for dette år (10,8 %).

- Udvikling over tid

I Danmark er voksnes deltagelse i uddannelse på et meget højere niveau end EU-28-gennemsnittet. Dette er et velkendt fænomen, og det afspejler en lang historisk tradition for voksenuddannelse i både kulturen og politikken. I det første årti efter 2000 steg deltagelsesraten fra omkring 20 % til mere end 30 % og har siden svinget omkring det niveau.

Dataene indikerer dog et fald på mere end 4 procentpoint fra 2015 til 2016. Et vist fald i aktivitet kunne være ventet, da det er kendt, at deltagelse i arbejdsmarkedskurser samt i den nye erhvervsuddannelsesplan for voksne har været mindre end forventet (se også afsnit 3). Men faldet er overraskende stort, og det er muligt, at dette tal faktisk ikke er korrekt.

Nationale danske uddannelsesstatistikker inkluderer endnu ikke 2016, fordi oplysningerne ikke frigives, før der er foretaget kvalitetskontrol. Så fortolkning bør afvente bekræftelse af 2016-tallene. Men hvis raten er faldet væsentligt, kunne endnu en bidragende faktor være stigningen i beskæftigelse, hvilket kunne føre til, at færre voksne deltager i uddannelsesforløb, der er målrettet til arbejdsløse.

Den danske deltagelsesrate er meget højere end de 15 %, der er krævet af EU2020-målet, faktisk næsten dobbelt så meget som målraten. For omkring fire år siden steg EU-28-gennemsnittet lidt, men siden har det været stabilt på 10,7 % eller 10,8 %. Fremgangen mod 15 %-målet har været langsom.

1.2 Tendenser for lavt kvalificerede voksne

1.2.1 Andel af lavt kvalificerede voksne

Tabel 1.3: Andel af lavt kvalificerede voksne (ISCED 0-2) – nationale data (2010-2016) sammenlignet med EU-28-gennemsnit i 2016

Geografisk område	År								
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
EU-28-gennemsnit	:	30,6	27,3	26,6	25,8	24,8	24,1	23,5	23
Danmark	21,5	19	24,4	23,1	22,1	21,7	20,4	19,6	19,3

Kilde: Befolkning efter opnået uddannelsesniveau, køn og alder (%), Eurostat edat_ifse_03, sidst opdateret 25. april 2017.

Forklarende bemærkning: denne tabel sammenligner procentdelen af befolkningen med lave kvalifikationer (ISCED-niveauer 0-2) i 2016 med EU-28-gennemsnittet for 2016 og perioden 2000-2016.

- *Sammenligning med EU-28-gennemsnit*

Generelt er andelen af lavt kvalificerede voksne betydeligt mindre i Danmark end EU-gennemsnittet. Andelen af lavt kvalificerede voksne var på 19,3 % i 2016 sammenlignet med 23 % på EU-28-niveauet. I 2005 så differencen ud til at være mere end 10 procentpoint, men siden 2010 har forskellen været mindre (omkring 3 procentpoint) og relativt stabil.

- *Udvikling over tid:*

Andelen af lavt kvalificerede voksne steg fra 21,5 % i 2000 til 24,4 % i 2010, hvorefter der har været en jævn nedgang i andelen på nationalt niveau. Det er overraskende, at andelen af lavt kvalificerede voksne ser ud til at være vokset i det første årti efter 2000. Generelt har uddannelsesniveautet i den danske befolkning været stigende, da de yngre kohorter er uddannet mere, og de ældre, mindre uddannede personer, bliver en mindre del af befolkningen. Der skal forskes i området for at finde ud af, om tallene faktisk er korrekte. Siden 2010 har andelen af lavt kvalificerede voksne været jævnt dalende. Denne samme tendens ses i EU-28-gennemsnittet.

1.2.2 *Beskæftigelsesrate for lavtuddannede voksne*

Tabel 1.4: Beskæftigelsesrate for lavtuddannede voksne (ISCED 0-2) – nationale data (2010-2016) sammenlignet med EU-28-gennemsnit i 2016

Geografisk område	År									
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
EU-28-gennemsnit	:	55,7	53,8	53,4	52,7	52	52,6	53,2	54,3	
Danmark	62,5	61,5	62,8	62,6	61,4	60,9	61,4	60,5	63,5	

Kilde: Beskæftigelsesrater ud fra alder og opnået uddannelsesniveau (%) Eurostatkode lfsa_ergaed, senest opdateret 25. april 2017.

Forklarende bemærkning: Denne tabel sammenligner beskæftigelsesraten for dem med lave kvalifikationer (ISCED-niveauer 0-2) med EU-gennemsnittet i perioden 2010-2016.

- *Sammenligning med EU-28-gennemsnit*

Beskæftigelsesraten for lavtuddannede voksne danskere er betydeligt højere end EU-28-gennemsnittet. Niveauet var på 63,5 % i Danmark i 2016 sammenlignet med 54,3 % på EU-28-niveauet. Forskellen mellem den nationale rate og EU-28-raten er generelt omkring 9 procentpoint (selv om den så ud til at være mindre i et år, 2015). En række faktorer kan bidrage til denne forskel, for eksempel en generelt veluddannet arbejdsstyrke og aktive arbejdsmarkedspolitikker.

- *Udvikling over tid*

For Danmark er det svært at se en tendens over lang tid i beskæftigelsen af lavtuddannede voksne. Niveauet har svinget mellem 2000 og 2016 med det laveste niveau set i 2015 (60,5 %) og det højeste set i 2016 (63,5 %).

For EU-28 som helhed har beskæftigelsesraten været langsomt stigende over de sidste tre år efter det laveste niveau i 2013.

1.2.3 *Deltagelsesrate for lavtuddannede voksne*

Tabel 1.5: Deltagelsesrate for lavtuddannede voksne – EU-gennemsnit i sammenligning med nationale gennemsnit

Geografisk område	År									
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
EU-28-gennemsnit	:	3,7	3,9	4	3,9	4,5	4,5	4,3	4,2	
Danmark	11,6	16,5	23,6	23,4	22,4	22,1	23,2	21,7	19,4	

Kilde: Deltagelsesrate i uddannelse efter køn og opnået uddannelse (%), Eurostatkode og trng_ifse_03, sidst opdateret 25. april 2017.

Forklarende bemærkning: Denne tabel sammenligner deltagelsesraten i livslang læring blandt voksne i alderen 25-64 med lavt niveau af kvalifikationer (ISCED-niveauer 0-2) med EU-data i perioden 2000-2016.

- *Sammenligning med EU-28-gennemsnit*

Danske lavtuddannede voksne deltager meget mere i uddannelse end voksne i EU-28 som helhed. I 2016 var den nationale deltagelsesrate 19,4 % sammenlignet med EU-28-gennemsnittet på 4,2 %.

Det meste af tiden siden år 2000 har den danske deltagelsesrate været omkring fem gange så høj som den gennemsnitlige rate i EU. Dette kan igen forklares med den stærke, historiske tradition for voksenuddannelse, der er institutionaliseret i institutioner og politiske tiltag, og også med behovet for opdaterede færdigheder i firmaer og offentlige organisationer.

- *Udvikling over tid*

Efter en væsentlig stigning i det første årti efter 2000 har deltagelsesraten blandt danske lavtuddannede voksne været på omkring 22 %-23 %. I de seneste to år ser der ud til at ske et fald. Igen kan der være forbehold, hvad angår 2016-tallet, men hvis tendensen er reel, kan den afspejle en faldende aktivitet i arbejdsmarkedsuddannelse og voksen erhvervsuddannelse såvel som en stigning i beskæftigelse (se kommentarerne til tabel 1.2 ovenfor).

2.0 KORT OVERSIGT OVER VOKSENUDDANNELSESYSTEMET

2.1 Hovedegenskaber og et kort resumé over den historiske udvikling

Voksenuddannelse i Danmark er blevet udviklet over en lang historisk periode. De vigtigste begivenheder har været: udviklingen af folkehøjskolerne i den anden halvdel af det 19. århundrede, den efterfølgende udvikling af aftenskoler i byerne, oprettelsen af erhvervsuddannelseskurser for ufaglærte arbejdere i årene omkring 1960, oprettelsen af kurser i almene skolefag for voksne i den samme periode og udviklingen af deltidsuddannelser på videregående niveau fra omkring 1990 (Korsgaard 2000). Disse forskellige typer af voksenuddannelse er fortsat, og gennem lovgivning er de gradvist blevet dele af et system til voksenuddannelse, som omfatter fire områder inden for generel voksenuddannelse, to typer af voksen erhvervsuddannelse og uformel oplysende læring (Eurydice 2010). Ved siden af det offentlige system er der et omfattende tilbud fra private udbydere, herunder brancheorganisationer, og leverandører af teknologi tilbyder ofte også uddannelse i sammenhæng med implementeringen af den nye teknologi (Ekspertgruppen for voksen-, efter og videreuddannelse.2017a).

Almen voksenuddannelse (AVU) tilbydes i danske voksenuddannelsescentre (VUC) og nogle andre institutioner. Programmerne sigter mod at levere uddannelse, der gør både unge og modne voksne i stand til at forbedre eller supplere deres almene viden og færdigheder inden for generelle fag, hvilket kan føre til folkeskolens afgangsprøve. VUC tilbyder også kurser på gymnasieniveau, kurser til den højere forberedelseseksamen (HF) og gymnasiale suppleringskurser (GS).

Almene voksenuddannelseskurser finansieres gennem en kombination af undervisningsgebyrer betalt af de enkelte studerende og offentlige midler (allokeret til institutionerne på baggrund af antallet af studerende, der er tilmeldt, og som består eksamener). Undervisningsgebyret dækker generelt en mindre del af uddannelsesomkostningerne.

Desuden har VUC'er det primære ansvar for to andre typer kurser. Folkeuddannelse dækker læse- og skrivehandicaps (f.eks. ordblindhed), og forberedende voksenundervisning (FVU) er rettet mod at give voksne grundlæggende læsefærdigheder og regnekundskaber. Disse to typer kan også drives af andre leverandører såsom frivillige uddannelsesforeninger.

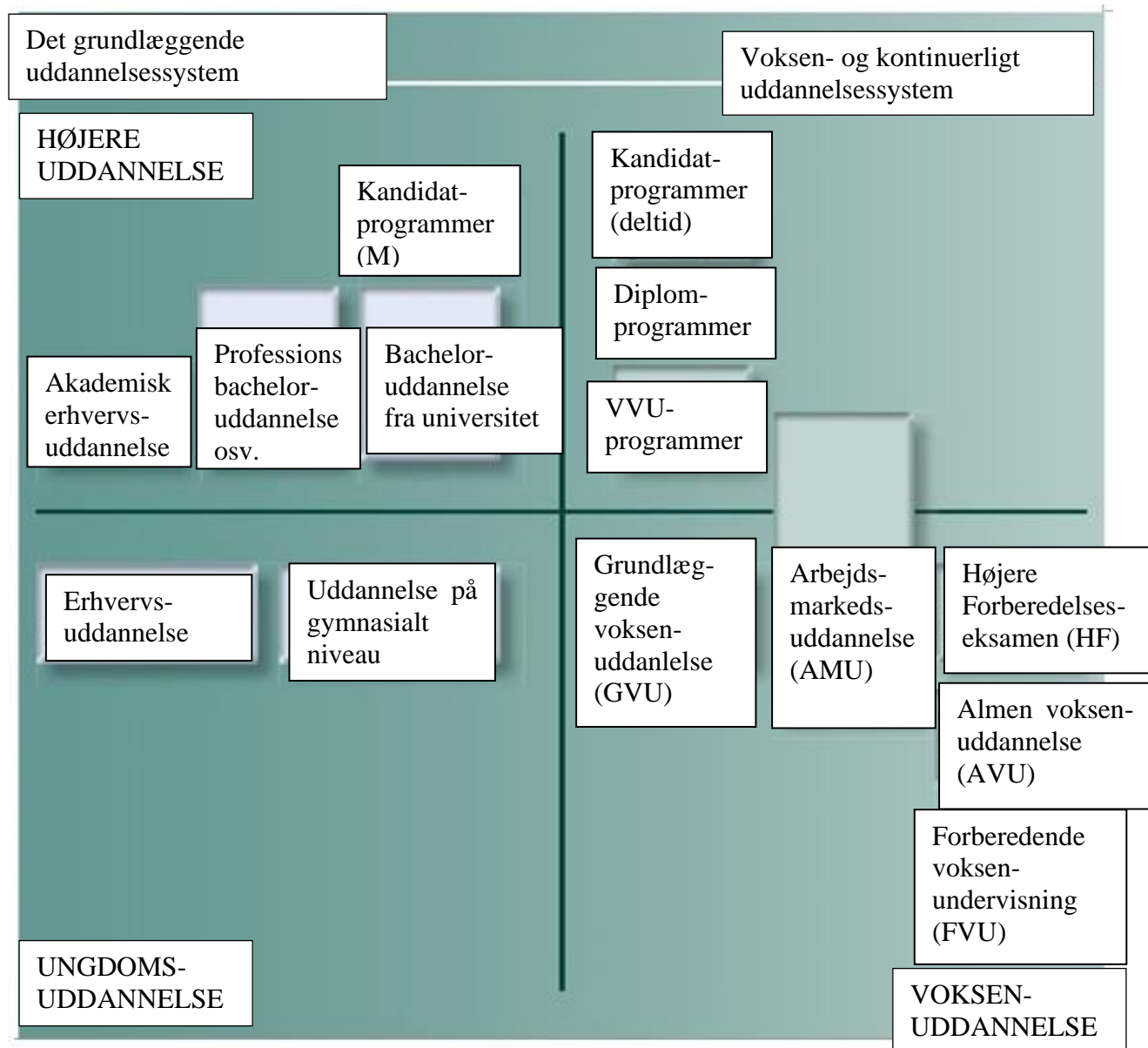
Erhvervsuddannelse for voksne omfatter arbejdsmarkedsuddannelse (AMU), som udvikles og drives i et samarbejde mellem staten og arbejdsmarkedets parter. De korte erhvervsuddannelser er hovedsagligt for specialarbejdere og faglærte arbejdere med det formål at styrke færdigheder, der er relevante for arbejdsmarkedet, og at give de nødvendige kvalifikationer. Finansieringen af disse kurser omfatter en kombination af staten, kompetencefonde baseret på bidrag fra arbejdstagere og -givere og undervisningsgebyrer for de enkelte deltagere (ofte betalt af deres arbejdsgivere).

En anden type af voksen erhvervsuddannelse er videregående uddannelse på deltid. Disse udbydes af videregående uddannelsesinstitutioner og omfatter ikke et tæt samarbejde med arbejdsmarkedets parter, som er karakteristisk for arbejdsmarkedsuddannelserne. Programmerne udgør et "parallelt kompetencesystem" med de samme tre niveauer som voksenuddannelsessystemet, og i princippet er det muligt for de studerende at bevæge sig mellem deltids- og fuldtidsstudierne på de forskellige niveauer. Programmerne finansieres gennem en kombination af undervisningsgebyrer betalt af de enkelte studerende eller deres arbejdsgivere og offentlige midler (tildelt til institutionerne på baggrund af antallet af studerende, der er tilmeldt, og som består eksamener).

Folkeoplysende voksenundervisning, også kaldet uformel, oplysende læring, består af typer af undervisning og uddannelse, der kun i begrænset omfang er en del af det formelle, offentlige uddannelsessystem. Hovedopgaven for den folkeoplysende voksenundervisning er at give personlig uddannelse i fritiden, hvilket er faciliteret af adskillige uddannelsesforeninger, aftenskoler, Folkeuniversitetet og daghøjskoler. Disse uformelle læringsaktiviteter er ofte baseret på initiativer fra ikke-statslige organisationer (NGO'er). De finansieres gennem en kombination af offentlige midler (relativt begrænsede, betalt af kommunerne) og undervisningsgebyrer for den enkelte.

Figur 2.1 viser den generelle struktur i det danske voksenuddannelsessystem sammenlignet med det generelle (fuldtids-) system på gymnasialt og videregående niveau.

Figur 2.1 Det danske uddannelsessystem

Kilde: Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling, <http://eng.uvm.dk/>

Det danske voksenuddannelsessystem er institutionaliseret i uddannelsesprogrammer, uddannelsesinstitutioner og finansieringssystemer. Rammerne består af lovgivning, som først forberedes af regeringen og det relevante ministerium, derefter beslutes det i Folketinget og implementeres administrativt af ministeriet. Lovgivningen afgør niveauerne og rammerne, (for)mål, generelle pensum, eksaminationer og certificeringer i uddannelsesprogrammerne, hvilke institutionerne der må drive dem, samt finansieringssystemerne.

De forskellige typer af udbudt voksenuddannelse beskrives mere detaljeret nedenfor i afsnit 2.2. Tabel 2.1 viser detaljerne i deltagelsesniveauet i 2015.

Tabel 2.1 Antal deltagende i formel uddannelse efter uddannelsesniveau og alder (2015)

	20-24 år	25+ år	I alt
Uddannelsesniveau (dvs. folkeskole, erhvervsuddannelse, videregående)			
1.-6. klasse	40	0	40
7.-10. klasse	221	9	230
Gymnasiale uddannelser	71.873	57.292	129.165
Forberedelseskurser til videregående uddannelser		0	
Kort videregående uddannelse		17.320	
Bachelorniveau eller tilsvarende		81.078	
Kandidatniveau eller tilsvarende		55.918	
PhD-niveau eller tilsvarende		9.768	

Kilde: Eurostat, Eurostat databasetabel "Tilmeldte elever og studerende ud fra uddannelsesniveau, køn og alder (educ_uoe_enra02)", tilgået 21.08.2017

Tallene i tabel 2.1 for folkeskoledeltagende virker meget lave sammenlignet med tallet for deltagende på gymnasiale uddannelser. De kan faktisk være forkerte. Data tilgængeligt på Undervisningsministeriets hjemmeside har følgende tal for 2015/16:

- Forberedende voksenundervisning (FVU): 20-24 år 10.807; 25+ år 41.439
- Almen voksenuddannelse (AVU): 20-24 år 52.275; 25+ år 63.251¹

2.2 Udbud

2.2.1 Hjælper voksne med at forbedre deres grundlæggende færdigheder

Forberedende voksenundervisning (FVU) er uddannelse rettet mod voksne, der har behov for grundlæggende læsefærdigheder og regnekundskaber. Der er tre typer af kurser: FVU-start, rettet mod immigranter med dansk som andetsprog, FVU-læsning (dansk sprog), som undervises på fire niveauer, og FVU-matematik, som undervises på to niveauer.

¹ Kilde: Undervisningsministeriets statistikker, tilgået 28.09.2017, <http://statweb.uni-c.dk/databanken/uvmdDataWeb/ShowReport.aspx?report=VEU-kursister-vuc>

Kurserne er gratis. Klasserne er små, og undervisningsemnerne er forbundet til voksnes hverdagsliv. Voksenuddannelsescentre (VUC) er de primære leverandører af disse kurser, men de kan også udbydes af andre uddannelsesinstitutioner.

Kurserne udbydes til voksne med ordblindhed. Disse kurser er gratis, og undervisningen foregår i små grupper (2-6 personer). Voksenuddannelsescentre (VUC) er de primære leverandører af disse kurser, men de kan også udbydes af andre uddannelsesinstitutioner.

Dansk sprogundervisning udbydes til voksne udlændinge, der bor eller arbejder i Danmark. Disse kurser udbydes af sprogcentre eller sprogskoler. I de fleste tilfælde er de gratis. Der er to typer: arbejdsmarkedsrettet danskuddannelse (ADU), der er designet til udlændinge, der kommer til Danmark for at arbejde, og danskuddannelse (DU), der er designet til flygtninge og andre personer med en opholdstilladelse. Der er tre forskellige typer DU-kurser for studerende med forskellige færdigheder. For eksempel er DU1 for deltagere, der ikke læser eller skriver på deres eget sprog, eller som ikke kender europæisk skrift.

2.2.2 Hjælper voksne med at opnå en anerkendt kvalifikation

Almen voksenuddannelse (AVU) er uddannelse på folkeskoleniveau for voksne. Den udbydes primært i den generelle række af skolefag i det danske pensum, og den fører til afsluttende eksamener svarende til dem, som unge mennesker tager i skoler. Fagene kan tages på forskellige niveauer. AVU er organiseret som enkeltfagsundervisning, men det er muligt at læse flere fag samtidig. Der er to typer af AVU-fag med kernefag som dansk, matematik, historie, engelsk og mindre valgfag som billedkunst, idræt, psykologi og filosofi.

AVU udbydes af voksenuddannelsescentrene (VUC). Omkostningerne er primært dækket af statstilskud, men studerende skal betale et undervisningsgebyr. For kernefagene er gebyret lavt (mindre end €20 pr. fag), og for valgfag er gebyret højere. Timerne er tilgængelige både om dagen og om aftenen.

AVU-fag kan også udbydes som fleksibel undervisning, der for eksempel organiseres som fjernundervisning eller i forbindelse med arbejdspladser.

Højere forberedelseseksamen (HF) er uddannelse på gymnasialt niveau delvist for voksne. Den udbydes primært i den almene række af skolefag i de generelle gymnasiale uddannelser, og den fører til afsluttende eksamener, der giver adgang til videregående uddannelser. HF findes som to typer, et 2-årigt koordineret program og som enkeltfagsundervisning. Det 2-årige program er tilgængeligt for alle, der har afsluttet folkeskolen, som hovedformen for generel/akademisk gymnasial uddannelse, gymnasiet eller STX. Enkeltfags-HF er rettet mod voksne. Det er muligt at læse flere fag på én gang. En nylig reform har tilpasset profilen på HF for at adskille den mere tydeligt fra STX. HF er nu mere fokuseret på at forberede studerende på korte eller mellemlange videregående uddannelser, mens den stadig giver adgang til universitetsuddannelser.

Enkeltfags-HF udbydes af voksenuddannelsescentrene (VUC). Omkostningerne er primært dækket af statstilskud, men studerende skal betale et undervisningsgebyr. Timerne er tilgængelige både om dagen og om aftenen.

2.2.3 Hjælper voksne med at udvikle anden viden og andre færdigheder, som ikke har erhvervsformål

Folkehøjskoler er voksenuddannelsesinstitutioner, der udbyder kurser inden for mange forskellige fag som sport, kultur, litteratur, samfundsfaglige og politiske emner og musik. Der er ikke nogen særlige adgangskrav, og i de fleste tilfælde fører kurserne ikke til eksamen inden for det anerkendte eksamenssystem. Kurserne kan være kortere eller længere og er ofte med ophold på stedet. Folkehøjskoler modtager statsstøtte, især til de længerevarende kurser, men studerende skal betale undervisningsgebyrer svarende til ca. en tredjedel af omkostningerne (herunder kost og logi). Nogle folkehøjskoler tilbyder forberedende kurser til nogle typer af erhvervsuddannelse, for eksempel politiuddannelsen.

I Danmark er der en offentlig anerkendelse og støtte til folkeoplysning. Dette kan tage forskellige former, for eksempel gennem frivillige foreninger. En udbredt type af folkeoplysning er aftenskolerne, som tilbyder undervisning i mange forskellige emner, både generelle og praktiske, som sport, musik, dans, maling, kultur og samfundsfaglige og politiske emner. Det generelle mål er at få borgere til at forbedre deres evner og motivation til at håndtere deres eget liv og deltage i samfundet. For at blive anerkendt skal folkeoplysningsundervisning organiseres i frivillige foreninger med demokratisk valgte bestyrelser. Kommunerne giver økonomisk støtte til anerkendte foreninger. Deltagere skal betale et undervisningsgebyr.

2.2.4 Faciliterer overgangen til arbejdsmarkedet for arbejdsløse eller dem, der er i risiko for at blive arbejdsløse (ALMP'er)

Selv om der er uddannelsesmuligheder for arbejdsløse, har Danmark ikke nogen særlig uddannelse for arbejdstagere, der er i fare for at blive arbejdsløse. Dette kan skyldes organiseringen af arbejdsmarkedet (institutioner, regler, understøttelse), som faciliterer fleksibilitet og cirkulering. Arbejdsløse falder i to kategorier: de, der er berettigede til dagpenge (en forsikringsordning, hvor individuelle opsparinger suppleres af statsstøtte), og de, der kun er berettigede til kontanthjælp.

Folk på dagpenge, som kun har lidt forudgående uddannelse, er berettigede til at deltage i 6 ugers erhvervsrelevant uddannelse. Dette kan være som del af et eksisterende uddannelsesprogram, f.eks. en erhvervsuddannelse eller et arbejdsmarkedskursus. Den specifikke uddannelse eller kursus skal vælges ud fra en liste over anerkendte muligheder, der føres af de offentlige arbejdsmarkedsmyndigheder. Der er også regionale fonde, der støtter kurser for denne gruppe af arbejdsløse, samt særlige programmer til uddannelse af ufaglærte voksne over 30 år indtil et vist kompetenceniveau.

For personer på kontanthjælp er der en lang række kortere kurser, der ofte fokuserer på jobsøgningskompetencer som at skrive et CV eller håndtere en jobsamtale. Yngre voksne (under 30 år), som ikke har en erhvervsuddannelse, kan også søge om uddannelsesstøtte. Hvis dette godkendes af myndighederne (de kommunale jobcentre), er de arbejdsløse forpligtede til at påbegynde et uddannelsesprogram, så snart det er tilgængeligt.

Hovedprincippet for uddannelse af arbejdsløse er ikke at samle dem i særlige programmer, men at vejlede (og til en hvis grad tvinge) dem ind på anerkendte typer af uddannelse, der kan forbedre deres kvalifikationer.

2.2.5 Åbner videregående uddannelser for voksne

Danske videregående uddannelser indeholder studier på tre niveauer: erhvervsakademineiveau (2 års varighed), bachelorniveau (3-4 års varighed) og kandidatniveau (5 års varighed). Kandidatniveauet kaldes også nogle gange masterniveau. Der er også et deltidssystem for voksne med studier, der svarer til (men ikke er identiske med) de tre niveauer. Adgang til disse studier kræver både relevante eksamener fra en gymnasial uddannelse og erhvervserfaring (oftest i mindst to år), der er relevant for det søgte studie. Mængden af undervisning på deltidsstudierne er mindre end på de tilsvarende fuldtidsstudier, fordi erhvervserfaringen bidrager til viden og færdigheder. På nogle studier foregår dele af undervisningen online.

På deltidstudier hedder de tre niveauer akademiuddannelser (leveret af erhvervsakademier), diplomuddannelse (leveret af professionshøjskoler) og masteruddannelser (leveret af universiteter). På alle tre niveauer er mange forskellige uddannelser tilgængelige, for eksempel forretningsledelse, offentlig ledelse, socialt arbejde, uddannelse og undervisning, medier og kommunikation, sundhed, IT og regional planlægning. Uddannelserne på masterniveau er typisk mere fokuserede på den praktiske anvendelse af færdigheder og viden end de almindelige universitetsuddannelser.

Videregående uddannelser på deltid er støttet af statstilskud, men de studerende skal også betale undervisningsgebyrer. Dette er i modsætning til almindelige videregående uddannelser, som er gratis for de studerende. Størrelsen på undervisningsgebyret varierer efter typen af uddannelse. Undervisningen bliver ofte, men ikke altid, betalt af den studerendes arbejdsgiver.

2.2.6 Gør voksne arbejdstagere i stand til at udvikle deres arbejdsrelaterede færdigheder

Danmark har et omfangsrigt system af arbejdsmarkedsuddannelser (AMU). Disse er rettet mod ufaglærte og faglærte arbejdstagere i industri, handel og det offentlige. Uddannelserne er relativt korte og er fokuserede på specifikke typer af færdigheder såsom svejsning, kørsel, tilberedelse af mad, pleje af patienter eller pasning af børn.

AMU modtager generel finansiering gennem en kombination af statsstøtte og generelle/kollektive bidrag fra arbejdsgivere. Men de enkelte arbejdsgivere, hvis ansatte

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksenuddannelse/voksnes
færdigheder

Komplet landerapport – Danmark

deltager på kurserne, skal også betale undervisningsgebyrer. Kurserne udbydes af arbejdsmarkedsuddannelsessteder eller erhvervsskoler eller -højskoler. AMU-kurser kan kategoriseres i fire typer: (1) certificeringskurser, kurser til at opnå offentligt godkendte certifikater, der er nødvendige for visse jobs, (2) andre kurser inden for et specifikt fag, (3) tværgående kurser hen over flere spor som ledelse eller samarbejdskompetencer, (4) kurser i grundlæggende færdigheder.

Ufaglærte voksne arbejdstagere har også muligheden for at læse en erhvervsuddannelse for voksne (EUV). De skal være mindst 25 år gamle. Indholdet og eksaminationerne følger reglerne for erhvervsuddannelser på fuld tid, men uddannelserne for voksne er individualiserede og begynder med en vurdering af tidligere læring og kompetencer. Resultatet af denne vurdering afgør, hvor lang uddannelsen skal være, og hvor meget praktik på arbejdspladsen, der skal inkluderes. Der er ingen undervisningsgebyrer.

Systemet med videregående uddannelser på deltid beskrevet ovenfor (1.2.5) bliver også generelt anvendt af arbejdstagere (og deres arbejdsgivere) til at forbedre færdigheder og støtte karriereskifte, for eksempel ved at forberede arbejdstagere til ledelses- eller konsulentstillinger i organisationen.

3.0 VOKSENUDDANNELSESPOLITIKKER

3.1 Kontekst

3.1.1 Fordeling af ansvar vedrørende voksenuddannelse

Tre ministerier har ansvar for voksenuddannelse. Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling har ansvaret for generel voksenuddannelse og for arbejdsmarkedsuddannelser. Uddannelses- og Forskningsministeriet har ansvaret for videregående uddannelser på deltid, og Kulturministeriet har ansvaret for den folkeoplysende voksenundervisning. De første to ministerier kontrollerer direkte uddannelsesprogrammerne og -institutionerne, mens Kulturministeriet har uddelegeret dette til kommunerne.

Kompleksiteten på feltet, der involverer mindst tre ministerier, kan sommetider gøre det svært at afgøre, om Danmark har en overordnet strategi for livslang læring, men svaret må faktisk blive ja. Der eksisterer strategiske dokumenter om retningslinjer på dette område, men det er mere vigtigt, at forskellige regeringer er fortsat med at udvikle og koordinere de forskellige dele af voksenuddannelsessystemet og har givet voksenuddannelse en vigtig rolle i at give danske borgere færdigheder, viden og velvære. Derudover har arbejdsmarkedets parter over tid i højere og højere grad engageret sig i indsatsen med voksenuddannelse. Udarbejdelsen af loven af 2000 om gymnasiale uddannelser og videregående uddannelser på deltid, som inkluderer en omfattende kortlægning af området, har uden tvivl været en milepæl i den strategiske tænkning om livslang læring i Danmark.

Voksenuddannelsesinstitutionerne er generelt uafhængige institutioner, der finansieres af staten og ledes af bestyrelser, der består af repræsentanter, som afspejler de forskellige typer af uddannelser. På erhvervsuddannelserne udgør repræsentanter for fagforeninger og arbejdsforeninger de fleste af bestyrelsesmedlemmerne, mens en bredere gruppe af interessenter fra samfundet og uddannelsessystemet er repræsenteret på institutioner til generel voksenuddannelse og videregående uddannelser. Bestyrelsernes primære ansvar er at ansætte lederen af institutionen og godkende de årlige planer og budgetter. Den daglige ledelse er lederens ansvar.

Ledelsesstrukturen for voksenuddannelser er for det meste vertikal med hierarkiske linjer til beslutningstagning inden for hver type af voksenuddannelse. Imidlertid er arbejdsdelingen ikke altid entydig i regionale og lokale sammenhænge, og dette kræver koordinering mellem de forskellige institutioner. Lige nu håndteres dette af 13 VEU-centre, der blev oprettet i 2010, og som dækker alle regioner i Danmark. Disse er organisatoriske enheder, der har til formål at øge samarbejdet mellem de forskellige voksenuddannelsesinstitutioner og dermed sikre et mere sammenhængende udbud. VEU-centrene omfatter institutioner til erhvervsuddannelser og generel voksenuddannelse, men ikke institutioner til videregående uddannelser på deltid. Nylige evalueringer indikerer, at det regionale samarbejde stadig ikke er tilstrækkeligt, og der kan blive taget skridt til at omstrukturere VEU-centrene (Ekspertgruppen for voksen-, efter- og videreuddannelse 2017b).

3.1.2 Store nationale socioøkonomiske strategier, der bestemmer udbuddet af voksenuddannelse

Dansk offentlig politik har traditionelt haft stort fokus på velfærdspolitik, især i form af et generelt udbud af ydelser og tjenester. Dette er en socialdemokratisk type af velfærdsstaten (Esping-Andersen, 1990). I 1900-tallet var samlingsregering snarere reglen end undtagelsen, og i efterkrigstiden blev de fleste regeringer dannet af Socialdemokratiet sammen med forskellige liberale partnere. De seneste tre årtier har set en øget polarisering mellem populistiske kræfter på højrefløjen (især Dansk Folkeparti) og socialliberaler og liberale socialister på venstrefløjen. Det største liberale parti har ledet flest regeringskoalitioner med støtte fra højrefløjen. Dette gælder også den nuværende situation.

Både den foregående og den nuværende regering har fremsat ambitiøse, langsigtede socioøkonomiske planer, men eftersom regeringerne ikke har haft et absolut flertal i Folketinget, er planerne ikke blevet vedtaget som sådan, dog er forskellige elementer af dem blevet forhandlet og nogle gange vedtaget. Af denne grund er det svært at identificere tydelige socioøkonomiske strategier, der bestemmer udbuddet af voksenuddannelse. En mulighed er dog at se på den nuværende regerings politiske grundlag for at se, hvilke elementer der er relateret til voksenuddannelse.

Det nuværende regeringsgrundlag (Regeringen, 2016) er fra november 2016 og beskriver den politik, der føres af regeringen ledet af Venstre med deltagelse af Det Konservative Folkeparti og det mindre parti Liberal Alliance. Titlen på regeringsgrundlaget er "For et friere, rigere og mere trygt Danmark". Et element med konsekvenser for voksenuddannelse og hele uddannelsessektoren er regeringens bestræbelser på at reducere offentlige udgifter og skatter. Nye initiativer bør ikke øge de offentlige udgifter, så ligesom resten af den offentlige sektor skal uddannelsesinstitutioner og studier reducere deres budgetter med 2 % om året (regeringsgrundlaget, kapitel 2). Et andet element handler om ændringerne i arbejdets karakter og organisering gennem digitalisering og robotteknologi samt konsekvenserne for arbejdsmarkedet (kapitel 3).

For at vurdere disse ændringer og deres politiske implikationer har regeringen oprettet et disruptionsråd med medlemmer fra mange dele af samfundet. Dette har forbindelse til bekymringer om fleksibiliteten og effektiviteten på arbejdsmarkedet (kapitel 10). En af prioriteterne her er at have tilstrækkelige muligheder for livslang læring for at få kvalifikationer og kompetencer til at følge ændringerne i arbejde og beskæftigelse, og regeringen vil danne en ekspertgruppe og afholde forhandlinger med arbejdsmarkedets parter (trepartsforhandlinger) om dette. På området for videregående uddannelse (kapitel 21) har regeringen i sinde at reducere niveauet for den økonomiske støtte til studerendes leveomkostninger (som er ret generøs). Dette har indirekte konsekvenser for voksenuddannelse, fordi regeringen foreslår at placere de penge, der spares på uddannelsesstøtte, i en kompetencefond rettet mod at forbedre danskernes kompetencer gennem livslang læring. På kultur- og medieområdet (kapitel 24) lægger regeringen vægt på vigtigheden af frivillige foreninger og institutioner som folkehøjskoler, og den har i sinde at øge den økonomiske støtte til sådanne aktiviteter.

Regeringsgrundlaget viser, at den nuværende nationale socioøkonomiske strategi tager sig af spørgsmål om voksenuddannelse, men i begrænset omfang. Voksenuddannelse ses som nødvendigt for at imødekomme udfordringerne med nye teknologier og forandringer på arbejdsmarkedet og dermed sikre den nationale konkurrenceevne. Men der er ikke så stor opmærksomhed på voksenuddannelses bredere funktioner såsom medborgerskab og velvære.

3.2 Voksenuddannelsespolitikrammen

3.2.1 En opsummering over større udviklinger/forandringer siden 2010

Nylige ændringer i politikkerne vedrørende dansk voksenuddannelse har fokuseret på at forbedre forholdene for og styrke aktiviteterne på området for voksen erhvervsuddannelse især for faglærte og specialarbejdere.

En generel reform af erhvervsuddannelserne blev vedtaget i Folketinget i juni 2014 og blev implementeret fra august 2015. Reformen introducerede også en ny plan for erhvervsrettet uddannelse, lærlingeuddannelse og voksenuddannelse (VET) for voksne over 25 år for at sikre, at flere lavtuddannede voksne kvalificerer sig som faglærte. Den nye VET-plan for voksne er beregnet til at give mere transparente og målrettede læringsveje for voksne og at bygge oven på den uddannelse og arbejdserfaring, som de voksne allerede har. Voksne med mindst to års relevant erhvervs erfaring modtager en standardiseret uddannelse uden basisprogrammet og praktikken, som yngre VET-studerende har. Uddannelsesprogrammerne bliver individualiseret og baseret på en vurdering af den faktiske tidligere uddannelse. Undervisning kan gennemføres forskelligt i henhold til typen og den grad af erhvervs erfaring, som den voksne har. Reformen har mødt betydelige problemer, ikke mindst fordi den har lagt vægt på at gøre uddannelsesforløbet så kort som muligt for den enkelte studerende. Resultatet har været et fald i antallet af tilmeldinger (EVA 2016).

I foråret 2014 udviklede den daværende regering en omfattende "vækstplan" for den danske økonomi i dialog med arbejdsmarkedets parter. Planen blev vedtaget i Folketinget. Den indeholdt en bevilling på 1 mia. kr., som skulle bruges til at øge voksenuddannelsesaktiviteter i løbet af de følgende seks år. Det blev vurderet, at 180.000 flere voksne ville deltage i kurser som et resultat af planen (Regeringen, Landsorganisationen i Danmark & Dansk Arbejdsgiverforening 2014). Arbejdsmarkedets parter bidrog til udviklingen af planen, og den forudsatte, at den offentlige investering skulle matches af finansiering fra opsparinger i arbejdsmarkedets uddannelsesfonde.

I retningslinjerne for brugen af bevillingen kunne man se nogle tendenser. En var, at undervisningen i generelle færdigheder for voksne skulle knyttes endnu tættere til undervisningen i erhvervskompetencer, og at arbejdsmarkedets uddannelsescentre skulle varetage dette. En anden var, at programmerne og den økonomiske støtte til opkvalificering til højere niveauer skulle forbedres, så flere voksne kunne blive uddannet til faglærte. Desuden skulle et antal gebyrer betalt af brugerne af erhvervsuddannelseskurserne (enten enkeltpersoner eller firmaer) reduceres for at øge

aktiviteten. Dette skal ses på baggrund af de tidligere runder af nedskæringer i de offentlige udgifter, hvor regeringen havde øget deltagelsesgebyrerne for alle typer af voksenuddannelse. Men vækstplanens reduktion af gebyrer gjaldt kun for erhvervsuddannelseskurserne, ikke den almene voksenuddannelse.

Vækstplanen blev fulgt op af lovgivning. I november 2014 fremsatte man en lov om erhvervsorienteret uddannelse for voksne. Et af målene i loven var at gøre det lettere for faglærte arbejdere at komme ind på efteruddannelse på videregående uddannelsesniveauer for eksempel ved en individuel vurdering af forudgående uddannelse. En anden lov, der var blevet fremsat af beskæftigelsesministeren og vedtaget i november 2014, omhandlede aktiviteter med henblik på at reducere arbejdsløsheden og allokere ca. 152 mio. kr. til arbejdsløse ufaglærte (eller faglærte med en gammel uddannelse) i alderen 30 år eller derover, så de kunne komme ind på VET allerede i begyndelsen af deres arbejdsløshedsperiode (Regeringen, 2014).

I overensstemmelse med prioriteterne i vækstplanen blev der afsat penge i 2015-budgettet til at sænke undervisningsgebyrer på "udvalgte uddannelser" på akademiske niveau (erhvervsrettede uddannelsesprogrammer på ISCED-niveau 5). I forbindelse med uddannelse på universitetsniveau var ministeren autoriseret til at bestemme reglerne for undervisningsgebyrer, men der var ikke afsat penge til det i budgettet (Regeringen, 2015).

I februar 2016 fremsatte den nye uddannelses- og forskningsminister (efter en regeringsændring i juni 2015) en lov, der ændrede reglerne for voksenuddannelsesstøtte. Loven reducerede den støtte, der er tilgængelig for voksne på en videregående uddannelse, mens den øgede støtten til folk, der tog en folkeskole- eller gymnasial uddannelse for at kvalificere sig til en videregående uddannelse. Loven trådte i kraft den 1. juli 2016.

Det seneste reforminitiativ er i gang på tidspunktet for skrivningen af dette. I 2016 oprettede regeringen en ekspertgruppe til at komme med forslag til en reform af voksenuddannelsessystemet. Gruppens mission var formuleret som "Ekspertgruppen fik til opgave at analysere og komme med løsningsmodeller til, hvordan VEU-systemet kunne indrettes og styrkes med et særligt fokus på virksomheders og voksnes behov for kompetencer, kvaliteten og effektiviteten i udbuddet" (Ekspertgruppen for Voksen-, Efter- og Videreuddannelse, 2017, s. 10). Gruppen præsenterede sin rapport og anbefalinger i juni 2017. Generelt følger anbefalingerne tidligere politikker med et fokus på sammenhæng og partnerskab i systemet, mere anerkendelse af realkompetencer og en fleksibel og effektiv ledelse af institutioner. En ny anbefaling er oprettelsen af et kontosystem med individuelle uddannelseskonti, hvor arbejdstagere kan opspare ressourcer (som opnås gennem individuel forhandling med arbejdsgiverne) til finansiering af efter- og videreuddannelse (se også afsnit 3.5).

Efter udgivelsen af rapporten er der blevet indledt trepartsforhandlinger (med regeringen, Arbejdernes Landsorganisation og Dansk Arbejdsgiverforening) om emnet med almen og erhvervsrettet voksen-, efter- og videreuddannelse. Dagsordenen for diskussionerne (Regeringen, 2017) fokuserer på to temaer: et stærkere, mere sammenhængende og fleksibelt system for voksen-, efter- og videreuddannelse og en mere afbalanceret

finansiering af arbejdsrelateret voksenuddannelse. Et vigtigt emne er, hvordan man håndterer de penge, der er blevet opsparet i arbejdsmarkedets kompetencefonde, der blev oprettet i 2007 efter kollektive forhandlinger. Disse fonde er baseret på generelle betalinger indbetalt af arbejdsgivere, og de bruges til at betale for praktikantløn og voksnes deltagelse i erhvervsuddannelser. Men aktiviteten har ikke holdt trit med betalingerne, og der ser ud til at være en ophobning af midler. Trepartsforhandlingerne er i gang.

3.2.2 *Primær lovgivning til bestemmelse af udbuddet af voksenuddannelse*

Nedenfor er en liste over de love, der lige nu regulerer voksenuddannelsen, herunder love om strukturen og indholdet af programmerne og love om institutioner og finansiering. Eftersom lovgivningen opdateres med jævne mellemrum, nævnes året for den seneste version af hver lov.

Almen voksenuddannelse:

- lov om almen voksenuddannelse og om anerkendelse af realkompetence i forhold til fag i almen voksenuddannelse, i uddannelsen til hf-eksamen og i uddannelsen til almen studentereksamen (AVU-loven, seneste version 2013)
- lov om uddannelsen til højere forberedelseseksamen (Hf-loven, seneste version 2015)
- lov om institutioner for almene gymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse m.v. (seneste version 2016)
- lov om forberedende voksenundervisning og ordblindeundervisning for voksne (seneste version 2016).

Erhvervsuddannelse for voksne:

- lov om arbejdsmarkedsuddannelser m.v. (seneste version 2014)
- lov om erhvervsrettet uddannelse og videregående uddannelse (efter- og videreuddannelse) til voksne (seneste version 2017)
- lov om erhvervsuddannelse (herunder udbud af erhvervsuddannelse for voksne – seneste version 2017)
- lov om åben uddannelse (erhvervsrettet voksenuddannelse) m.v. (seneste version 2017)
- lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse (seneste version 2016).

Folkeoplysende voksenundervisning:

- lov om folkeoplysende voksenundervisning, frivilligt folkeoplysende foreningsarbejde og daghøjskoler samt om Folkeuniversitetet (Folkeoplysningsloven, seneste version 2011).

Tværgående:

- lov om specialundervisning for voksne (seneste version 2015)

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksenuddannelse/voksnes
færdigheder
Komplet landerapport – Danmark

- lov om danskuddannelse til voksne udlændinge (seneste version 2015).

Al dansk lovgivning er tilgængelig online på hjemmesiden <https://www.retsinformation.dk>. Imidlertid er ingen af lovene nævnt ovenfor tilgængelige i en engelsk oversættelse.

De mere specifikke penser for studierne foreskrives i regeringens bekendtgørelser. Disse bliver generelt udviklet af ministerielle arbejdsgrupper med repræsentation fra uddannelsesinstitutionerne. Arbejdsmarkedsuddannelserne udvikles i handelskomiteer med repræsentation fra staten, arbejdsgiverorganisationer og fagforeninger.

3.2.3 Hovedstrategi(er)

Det vigtigste strategiske dokument er "Danmarks strategi for livslang læring", som er fra 2007 (Undervisningsministeriet, 2007). Dokumentet var ikke resultatet af en fokuseret strategiudvikling, men en rapport til Europa-Kommissionen med en opsummering af dansk uddannelsespolitik. Det trak på arbejdet fra det danske Globaliseringsråd, en arbejdsgruppe på højt niveau, der blev oprettet af statsministeren og også omfattede andre ministre, formænd for nøgleorganisationerne for arbejdsgivere og -tagere, andre interessenter og eksperter. Globaliseringsrådet fokuserede på uddannelse og forskning, idet de anså et højt niveau af opnået uddannelse og gode uddannelsesmuligheder som nogle af de vigtigste forudsætninger for en stærk national konkurrenceevne og velfærd.

Strategien for livslang læring anvender et bredt koncept for livslang læring, herunder alle typer af uddannelse, som folk deltager i gennem livet. For voksenuddannelse beskriver rapporten et delt ansvar med en arbejdsdeling mellem de forskellige aktører på området, og de fremfører nogle af de vigtigste mål, der skal fremmes.

Det delte ansvar, som man forestillede sig, er, at enkeltpersoner er ansvarlige for kontinuerligt at udvikle deres kompetencer, virksomheder er ansvarlige for at udvikle udviklingen af arbejdstagernes kompetencer i overensstemmelse med behovene på arbejdet og arbejdsmarkedet; arbejdsmarkedets parter skal bidrage til udviklingen af kompetencer og uddannelse på arbejdspladsen, og myndighederne skal "opstille gode rammer, relevante uddannelsesprogrammer af høj kvalitet og de nødvendige ansporinger for at sikre, at alle på arbejdsmarkedet har gode muligheder for at deltage i voksen-, efter- og videreuddannelse" (Undervisningsministeriet, 2007, s. 21).

De definerede mål er:

- Alle skal bestræbe sig på livslang læring.
- Voksen-, efter- og videreuddannelse skal være effektiv og fleksibel. De skal understøtte gode jobmuligheder for enkeltpersoner, god konkurrenceevne i virksomheder og høj beskæftigelse og velstand i samfundet.
- Voksen-, efter- og videreuddannelse skal give alle muligheder for at forbedre deres kompetencer – ikke mindst dem med det laveste niveau af formel uddannelse.
- Voksen-, efter- og videreuddannelse skal afspejle ændringer i kravene til kvalifikationer og arbejdsmarkedets behov (Undervisningsministeriet, 2007, s. 22).

Siden udgivelsen af strategien for livslang læring har ingen danske regeringer præsenteret omfattende politiske programmer for voksenuddannelse. En årsag til dette kunne være, at uddannelsespolitik i denne periode i stigende grad har fokuseret på andre uddannelsessektorer, især folkeskolen og videregående uddannelse. En anden årsag kunne være, at systemet til voksenuddannelse i Danmark er veludviklet (og deltagelsesgraden er høj), så behovene for forandring fremkommer hovedsageligt i undersektorerne af voksenuddannelse. Det kan konkluderes, at det fælles ansvar og de generelle mål, der blev defineret i 2007-rapporten, stadig er en gyldig karakteristik af den danske strategi til voksenuddannelse.

3.2.4 Primære implementeringstiltag

De typer af udbud, politiske initiativer og lovgivning, som er beskrevet ovenfor, bidrager alle til implementeringen af de nationale voksenuddannelsespolitikker. Der er generelt ikke blevet defineret mål med kort tidsfrist.

3.3 Nationale kvantitative politiske mål

På nogle områder er der blevet fremsat generelle kvantitative mål for dansk uddannelsespolitik. Det tydeligste eksempel er målet om, at 95 % af en ungdomsårgang skal gennemføre en gymnasial uddannelse. Dette mål blev sat i 1993 af en socialdemokratisk regering, og selv om det har vist sig at være ekstremt svært at føre ud i livet, er det blevet fastholdt af forskellige regeringer. For nylig har den nuværende regering erklæret en hensigt om at revidere målet. Den nye formulering skal være, at 90 % af personer på 25 år skal have gennemført en gymnasial uddannelse (Regeringen 2017a, s.27). Der er også kvantitative mål for videregående uddannelser. Den seneste version, som er blevet foreslået af den nuværende regering, er, at mindst 50 % af personer på 30 år skal have gennemført en videregående uddannelse i 2025, og at mindst 60 % af nyuddannede fra de videregående uddannelser finder arbejde i den private sektor (Regeringen, 2017b, s. 111).

Eftersom målgrupperne omfatter voksne på højst 25 og 30 år, vil generelle voksenuddannelsesprogrammer samt erhvervsuddannelser og videregående uddannelse til dels bidrage til at opnå disse mål. Der er dog ikke blevet defineret nogen kvantitative mål for voksenuddannelsessektoren som sådan.

3.4 Kvalitetssikring

Institutioner til voksenuddannelse er forpligtede til at kontrollere og dokumentere kvaliteten af deres arbejde. For institutioner til almen voksenuddannelse (VUC) og institutioner til arbejdsmarkedsuddannelse (AMU) gøres dette for det meste af institutionerne selv i henhold til ministerielle retningslinjer. For eksempel er AMU-centrene forpligtede til at bruge det internetbaserede system "Vis kvalitet", hvor deltageres evalueringer af kurser er opsummeret. Et element i den eksterne kvalitetskontrol er også til stede. Den uafhængige regeringsinstitution "Danmarks Evalueringsinstitut" (EVA) kan

kaldes ind af ministerier, institutioner og andre til at evaluere uddannelsesinstitutioner eller -programmer på de områder, der dækkes af Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.

For eksempel evaluerer EVA det nye erhvervsuddannelsesprogram for voksne (beskrevet i afsnit 2.2.6). For videregående erhvervsuddannelse er systemet anderledes. Alle videregående uddannelsesinstitutioner, herunder de, der udbyder voksenuddannelse, skal akkrediteres med jævne mellemrum af det danske Akkrediteringsråd. Beslutninger om akkreditering baseres på omfattende dokumentation, og en række anbefalinger danner en administrativ akkrediteringsinstitution, ACE Danmark.

3.5 Fremtidige politiske udviklinger

De seneste reformer og initiativer vedrørende den europæiske dagsorden om voksenuddannelse 2015-2020 fokuserer hovedsageligt på udbud og anvendelse. Finansieringen gennem vækstplanen forventes væsentligt at forbedre tilmeldinger til erhvervsuddannelse for voksne gennem planer til kompetenceforbedring til gymnasiale uddannelser og lavere videregående uddannelsesniveauer og ved at sænke deltagelsesgebyrerne for erhvervsuddannelser.

Som nævnt i afsnit 3.2.1 blev de seneste politiske forslag for voksenuddannelse præsenteret af en ekspertgruppe i sommeren 2017 (Ekspertgruppen for Voksen-, Efter- og Videreuddannelse, 2017). Rapporten præsenterer otte anbefalinger til forbedring af sammenhængen i dansk voksen-, efter- og videreuddannelse. De er:

- Én koordineret "indgang" til de mange tilgængelige typer af voksenuddannelse. Både for enkeltpersoner og for firmaer er det vigtigt hurtigt at kunne få et overblik, søge om optagelse og modtage refundering.
- Øget brug af realkompetencevurderinger, så voksenuddannelse kan baseres på en persons faktiske færdigheder, uanset hvor og hvordan de er opnået.
- Arbejdstagere skal være i stand til at have en personlig "uddannelseskonto" for at øge den reelle mulighed for at deltage i voksen-, efter- og videreuddannelse.
- Oprettelse af et nationalt analyse- og overvågningssystem til behovene inden for voksenuddannelse, så ændringer i arbejdsmarkedet og typen af arbejde hurtigt kan konverteres til efter- og videreuddannelse.
- Styrkelse af lokalt og decentraliseret samarbejde gennem partnerskaber mellem aktørerne inden for voksen-, efter- og videreuddannelse, forretningsudvikling og beskæftigelsesregulering.
- Eksperimenter med kompetenceklynger for at forbedre tilpasningen af uddannelsesindsatsen til arbejdsmarkedets behov. Dette skulle hjælpe med at dække særlige kompetencebehov og skabe tæt dialog mellem virksomheder og uddannelsesinstitutioner.
- En organiseret indsats for at løfte de grundlæggende færdigheder (læsefærdighed, talfærdighed og digitale kompetencer) i arbejdsstyrken. Dette ses som en forudsætning for at sikre fordelene ved udvikling af arbejdstagernes kompetencer.

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksenuddannelse/voksnes
færdigheder

Komplet landerapport – Danmark

- Øget fleksibilitet i tilrettelæggelse og afvikling af voksen-, efter- og videreuddannelse.

Baseret på disse anbefalinger præsenterede ekspertgruppen også nogle mere specifikke forslag for systemet til arbejdsmarkedsuddannelser (AMU) rettet mod at gøre denne type udbud mere fokuseret og stabil ved at tillade mere national konkurrence mellem skoler og måske "slanke" udbuddet af kurser med offentlig finansiering.

4.0 INVESTERING I VOKSENUDDANNELSESYSTEMER

4.1 Samlet investering i voksenuddannelse og forandringer over tid

Der er ikke umiddelbart adgang til oplysninger om den samlede investering i dansk voksenuddannelse. Dette skal ses som et resultat af, at der er mange typer af udbud, og at forskellige ministerier og offentlige instanser har ansvaret for dem. En detaljeret undersøgelse af det årlige statsbudget kan måske give et billede af de offentlige investeringer, der kommer direkte fra staten (ikke dem, der kommer fra kommunerne), men det ville være en opgave af væsentligt omfang.

Opsummerede oplysninger om den nuværende situation gives i den nylige rapport fra ekspertgruppen for voksen-, efter- og videreuddannelse. Disse oplysninger vises i tabel 4.1:

Tabel 4.1 Investering i dansk voksenuddannelse 2014/2015

	Offentlig finansiering af uddannelse	Offentlig støtte til voksne studerende	Finansiering fra studerende og arbejdsgivere
Almen voksenuddannelse (2014)	2.500 millioner kr.	1.700 millioner kr.	(ikke tilgængelig)
Arbejdsmarkedsuddannelse (2015)	735 millioner kr.		552 millioner kr.
Efter- og videregående uddannelse for voksne (2015)	320 millioner kr.	83 millioner kr.	(746 millioner kr.)

Kilde: Ekspertgruppen for Voksen-, Efter- og Videreuddannelse, 2017, s. 33. 1 million kr. svarer til 134.379 EUR

Tallet for finansiering fra studerende og arbejdsgivere er ikke givet direkte i rapporten, men det er beregnet ud fra oplysningerne om, at finansiering fra studerende og arbejdsgivere i disse programmer udgør 70 % af den samlede finansiering.

Nogle typer af voksenuddannelse er formentlig ikke inkluderet i disse tal, for eksempel erhvervsuddannelser på gymnasialt niveau for voksne. Det skal også bemærkes, at ekspertgruppen ikke var i stand til at få fat i detaljerede oplysninger om de samlede competencefondsmidler (se afsnit 3.2.1).

4.2 Offentlig national investering

Som bemærket er det svært at få et overblik over investeringerne i voksenuddannelse. Der laves nogle gange analyser af investeringerne, ofte ikke af staten, men af forskellige

interessenter. Denne rapport trækker på en omfattende analyse, der blev lavet for nogle år siden af Dansk Arbejdsgiverforening (DA) og suppleret med andre kilder.

DA-analysen omfatter både offentlig og privat voksenuddannelse. Privat udbudte kurser er typisk kortere end kurser i det offentlige system, så mængden af offentlig voksenuddannelse er højere end det, tabellen antyder. Tallene dækker kun over folk i beskæftigelse, ikke de arbejdsløse, som ofte deltager i offentligt finansieret voksenuddannelse for at øge muligheden for beskæftigelse.

Udgifterne til offentligt udbudt voksenuddannelse falder i to grupper:

- udgifter til uddannelsesinstitutioner. Dette er delvist dækket af staten, dels af bidrag fra arbejdsmarkedsuddannelsesfonde og dels af gebyrer fra enkelte deltagere, betalt enten af dem selv eller af deres arbejdsgivere. Det meste kommer fra staten undtagen for videregående voksenuddannelse, hvor deltagelsesgebyrer dækker omkring to tredjedele af omkostningerne
- kompensation for arbejdstagere, der deltager i løbet af den normale arbejdstid. Dette leveres delvist af staten, som giver økonomisk støtte til voksne studerende i to programmer, et til almen og et til erhvervsrettet voksenuddannelse. Raterne er defineret i forhold til arbejdsløshedsunderstøttelsen. Arbejdsgivere supplerer så ofte kompensationen for at hæve den til det normale lønniveau.

Baseret primært på det årlige offentlige budget beregner DA-analysen de offentlige investeringer i voksenuddannelse over en 5-årig periode op til 2012 (DA 2012, s. 34).

Tabel 4.2 Offentlige investeringer i voksenuddannelse i millioner kr. (2012-niveau)

	2008	2009	2010	2011	2012
Almen	1400	1800	2400	2100	2600
Erhvervsrettet	3200	3900	3200	2200	2400
Videregående	1500	1800	1900	1900	1700
I alt	6100	7500	7500	6300	6600

Tallene inkluderer ikke folkeoplysende voksenundervisning under Kulturministeriet

1 million kr. svarer til 134.379 EUR

Reduktionen i offentlige investeringer skyldes primært, at raterne for statslig kompensation til arbejdstagere blev reduceret i løbet af perioden. Ifølge DA-analysen faldt andelen af kompensation dækket af staten fra 51 % i 2011 til 34 % i 2012 (DA 2012, s. 36). Dette var delvist resultatet af diskussioner om, hvor meget staten skulle finansiere kurser designet til at møde virksomheders specifikke behov.

Tallene i tabel 4.2 er ikke direkte sammenlignelige med dem i tabel 4.1, men det kunne også se ud til, at investeringer i erhvervsrettet og videregående voksenuddannelse er betydeligt lavere i 2014 og 2015 end i 2012. Dette passer sammen med, at aktiviteten i arbejdsmarkedsuddannelse (AMU) har været dalende, og også at analyser fra Danmarks

Evalueringsinstitut har vist faldende aktivitet i videregående voksenuddannelse (Danmarks Evalueringsinstitut 2017). Derudover har en revidering af kriterierne for offentlig støtte til voksne studerende betydet, at meget mindre støtte gives til sådanne studerende i videregående uddannelsesprogrammer.

Som bemærket ovenfor har et nyligt reforminitiativ været den omfattende "vækstplan" fra 2014, herunder en dedikeret bevilling på en milliard kroner til at øge voksenuddannelsesaktiviteter over en seksårsperiode, hvilket vurderes at føre til 180.000 flere voksne deltagere i kurser. Bevillingen fokuserer på erhvervsrettet voksenuddannelse og på specialarbejdere til faglærte samt på faglærte arbejdere til kortvarig videregående uddannelse.

4.3 EU-støtte via strukturfonde (primært ESF)

4.3.1 Støtte fra strukturfonde planlagt som en del af finansieringsrammen for 2014-2020

Som et medlem af EU har Danmark gennem årene modtaget betydelig økonomisk støtte til voksenuddannelse fra EU's strukturfonde. Særligt støtte fra Den Europæiske Socialfond (ESF) har bidraget væsentligt til udviklingen af menneskelige ressourcer i yderområderne (Cowi 2009). ESF-støtte tildelt til Danmark i årene 2014-2020 udgør €206,6 millioner. Ifølge dataene om økonomisk støtte til medlemsstaterne mellem 2014 og 2020, der er tilgængelige i juli 2016 for Europa-Kommissionen fra de operationelle programmer for ESF, er den planlagte økonomiske støtte fra EU til investeringsprioriteterne, der mest direkte er målrettet voksenuddannelse, dvs. Investeringsprioritet 10.3 – Øgning af adgang til livslang læring, på €38,8 millioner.

4.3.2 EU-støtte via strukturfonde (primært ESF) givet som en del af den økonomiske ramme for 2007-2013

Ifølge dataene om økonomisk støtte til medlemsstaterne mellem 2007 og 2013 udgør ESF-støtte tildelt til Danmark i årene 2007-2013 €254,8 millioner. Dette var betydeligt højere end beløbet i det senere 2014-2020-budget. Oplysninger om ESF-støtte til Danmark til mere specifikke formål er ikke umiddelbart tilgængelige.

4.4 Effektiviteten af investeringerne

Effekterne på voksne bliver ofte debateret, og noget forskning er også blevet foretaget, herunder registerbaserede økonomiske analyser samt spørgeskemaundersøgelser og kvalitative studier. Forskningen bekræfter generelt, at der er en positiv sammenhæng mellem voksenuddannelse og beskæftigelse (Kristensen & Skipper 2009a; Kristensen & Skipper 2009b; AE-rådet 2013; DEA 2014; Bolvig et al, 2017).

Hvad angår effekterne af støtten fra EU's strukturfonde, viser en nylig evaluering (Erhvervsstyrelsen & Danske Regioner, 2016), at uddannelsestiltag har en betydelig

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksenuddannelse/voksnes
færdigheder

Komplet landerapport – Danmark

effekt. Analysen dækker 150 initiativer påbegyndt i 2012 og medfinansieret af strukturfonde. Analysen rapporterer den estimerede beskæftigelse og omsætningseffekt i målrettede private firmaer ved at sammenligne med ikke-målrettede firmaer. På denne baggrund vurderes det, at omkring 4.200 nye fuldtidsjobs er blevet skabt, og omkring 1.750 af disse skyldes initiativer i uddannelses- og kompetenceudviklingen.

5.0 VURDERING AF DEN EKSISTERENDE POLITIK

Generelt tilbyder det danske voksenuddannelsessystem alsidige muligheder for deltagelse. Der er relevante typer af undervisning tilgængelige til forskellige formål og til forskellige grupper af brugere (Illeris 2004). To styrker ved dette system kan fremhæves. Den ene er balancen mellem almen voksenuddannelse udbudt af voksenuddannelsescentre (VUC) og erhvervsrettet voksenuddannelse udbudt af arbejdsmarkedsuddannelsescentre (AMU). Begge typer af uddannelse har de seneste år skabt bedre forbindelser til det almene uddannelsessystem, for eksempel ved at flytte AMU fra Beskæftigelsesministeriet til Undervisningsministeriet, og fordi VUC også tilbyder gymnasiale uddannelser på fuld tid (HF).

Den anden styrke er introduktionen af videregående voksenuddannelse fra år 2000, hvilket giver muligheder for voksne faglærte eller med professionsuddannelser at uddanne sig til et højere niveau inden for institutionerne i det generelle videregående uddannelsessystem. Dette system formaliserede anerkendelsen og valideringen af realkompetencer, hvor relevant erhvervs erfaring blev introduceret som et adgangsgivende kriterium og som en del af uddannelsesprogrammet.

De følgende underafsnit vurderer den eksisterende politik set gennem seks nøgelfaktorer til effektive voksenuddannelsespolitikker, der er blevet identificeret i et nyligt studie.²

5.1 Udvikling af elevernes interesse i uddannelse

Som dokumenteret af deltagelsesraterne har danske elever en stærk tendens til at lære. Dette er et resultat af lang tids udvikling, der begyndte i det 19. århundrede som beskrevet kort ovenfor. De forskellige socialgrupper – først småbønderne, dernæst industriarbejderne, dernæst fagfolkene – har udviklet tendenser til læring i samvirke med både sociale bevægelser og offentlige uddannelsesinstitutioner, og de udviste behov for læring har ført til udvidelse og institutionalisering af offentlig voksenuddannelse (jf. Salling Olesen og Rasmussen 1996). Især inden for erhvervsuddannelser for voksne har arbejdsmarkedets parter været og er stadig dybt involveret i udviklingen af pensum og i ledelsen af uddannelsesinstitutionerne.

De forskellige sektorer inden for voksenuddannelse har tidligere haft tendens til at "skue indad", men systemet med retningslinjer, der er blevet udviklet over de seneste år (Zhang 2016), giver et bedre tværgående overblik for voksne, der gerne vil uddanne sig. I de seneste år har der været en dalende aktivitet, både i arbejdsmarkedsuddannelse (AMU) og i videregående uddannelse på deltid. I begge tilfælde kan faldet ses som et resultat af forandringer i programmerne og mulighederne for finansiering af voksenuddannelse, der

² Centrale succesfaktorer med indikation af dokumentationens styrke (tilgængelig på alle EU-sprog): <https://epale.ec.europa.eu/en/policy-tool/key-success-factors>; Undersøgelsen "En dybdegående analyse af voksenuddannelsespolitikker og deres effektivitet i Europa" fra Europa-Kommissionen (2015): <https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/final-report-20150817-en.pdf>

påvirker interessen i uddannelse. Selv om den overordnede deltagelse stadig er høj, er disse advarselstegn for de danske politikere.

5.2 Øgning af arbejdsgivernes investering i uddannelse

Den erhvervsrettede voksenuddannelse, der drives af AMU-centre, er baseret på et princip om deling af udgifterne mellem arbejdsgiverne, arbejdstagerne og staten. Arbejdsgiverne og arbejdstagerne bidrager både individuelt (gennem deltagelsesgebyrer) og kollektivt gennem uddannelsesfonde, der er oprettet ved kollektive forhandlinger på arbejdsmarkedet. Ifølge DA-analysen citeret ovenfor betaler virksomhederne omkring halvdelen af omkostningerne ved erhvervsuddannelser, men dette inkluderer supplerung af løn til arbejdstagere, der deltager i løbet af den normale arbejdstid. De grundlæggende principper for erhvervsrettet voksenuddannelse er blevet revideret flere gange, men staten fortsætter med at give et substantielt bidrag til finansieringen af opkvalificering.

Selv om en væsentlig del af erhvervsuddannelse for voksne udbydes privat og generelt uden ekstern kvalitetskontrol, betyder AMU-systemerne og de videregående uddannelser på deltid, at de fleste uddannelsesaktiviteter foregår inden for det offentligt regulerede system med generelt anerkendte pensum, certificeringer og eksamener og med ekstern kvalitetskontrol. AMU-kurserne er arbejdsbaserede i den forstand, at de ofte består af korte perioder med undervisning og uddannelse i AMU-centrene med perioder ind i mellem på arbejdspladsen, og at de relaterer direkte til deltagernes arbejds erfaring og specifikke behov for kompetencer. Videregående uddannelser på deltid er mindre arbejdsbaserede, selv om de studerende ofte trækker på og uddyber deres professionelle erfaring. Der er ingen tvivl om, at introduktionen af videregående uddannelser på deltid fra omkring år 2000 har motiveret arbejdsgivere i den offentlige sektor til at investere mere i uddannelsen af ansatte. For både AMU og videregående uddannelser kan og skal former for arbejdsbaseret uddannelse udvikles yderligere.

Kompleksiteten i voksenuddannelsessystemet bliver ofte udpeget som en barriere for arbejdsgivernes investering i uddannelse. Især i små og mellemstore virksomheder er det svært at få et overblik over mulighederne og forholdene for uddannelse af voksne ansatte, og det kan betyde, at de holder sig fra at bruge det offentlige system med det resultat, at arbejdstagerne ikke får den systematiske uddannelse, der er nødvendig for at imødegå nutidens forhold (Ekspertgruppen for Voksen-, Efter- og Videreuddannelse, 2017, s. 36 f.).

5.3 Forbedring af lige adgang for alle

Beskrivelsen i denne rapport viser, at det danske system til voksenuddannelse giver gode muligheder for voksne i arbejde og voksne, der søger at forbedre deres generelle kvalifikationer til et højere niveau, for eksempel for at kunne påbegynde en videregående uddannelse. Voksenuddannelse (særligt erhvervsrettet) er også tilgængelig for

arbejdsløse, men hvor meget og under hvilke forhold afhænger af arbejdsmarkedslovgivningen og reglerne for at modtage understøttelse. Disse regler ændres ofte, men den generelle tendens i de seneste år er at flytte arbejdsløse hurtigt til enten midlertidig beskæftigelse (med offentlig økonomisk støtte) eller erhvervsrettede kurser.

Den nylige politik med at målrette studiestøtte til voksne mod lavere niveauer af voksenuddannelse viser dilemmaet, det drejer sig om: på den ene side forbedrer det formentlig den lige adgang, på den anden side bidrager det formentlig til at begrænse voksenuddannelsesaktiviteter på højere niveauer.

De erhvervsrettede dele af dansk voksenuddannelse er stærkt forbundne til et traditionelt indrettet arbejdsmarked, hvor mange forhold reguleres i et samarbejde mellem arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer. Men sociale forandringer, herunder globaliserede forretninger og platformøkonomi, øger i stigende grad dette billede, og for mange mennesker i deltids- eller midlertidige jobs er de erhvervsrettede arbejdsmarkedsuddannelser ikke tilgængelige.

Der er andre grupper, hvor mulighederne er begrænsede. En er personer med en eller anden form for handicap. Lovgivning sikrer, at uddannelse i princippet er tilgængelig for dem, men finansieringen er ikke altid tilstrækkelig, både fordi det er en meget forskelligartet gruppe med mange forskellige behov, og fordi finansiering oftest skal ydes af kommunerne, hvis skattegrundlag er begrænset. Den anden er flygtninge og indvandrere, en gruppe der er blevet meget større i de seneste år. Det er sværest at udbyde uddannelse til flygtninge uden asyl eller andre former for opholdstilladelse. Dette er et nyt problem, der er omgivet af politisk kontrovers, så det er svært at få et overblik. Problemet er begrænset af den dominerende danske politik med at sende så mange flygtninge som muligt tilbage til deres oprindelseslande så hurtigt som muligt.

5.4 Udbud af relevant uddannelse

Det danske system er stærkt inden for dette. Som beskrevet ovenfor er der relevante typer af uddannelse tilgængelig for forskellige formål og forskellige brugergrupper. Arbejdsmarkedets parter engagement især i AMU-systemet betyder, at behovene afspejles godt i pensum, og et rimeligt niveau i offentlige tilskud betyder, at deltagelse er muligt for de fleste. Som et supplement til engagementet fra arbejdsmarkedets parter foretages der forskellige typer af færdighedsprognoser, selv om det ikke sker med faste mellemrum.

Systemet med deltidsuddannelser til "parallelle kompetencer" beskrevet ovenfor definerer de forskellige kompetenceniveauer og de mulige veje gennem systemet. En svaghed ved dette institutionaliserede og relativt stabile system er, at det er opdelt i henhold til niveauer i uddannelse og kvalifikationer. Mens moderne arbejde i stigende grad organiseres som et samarbejde mellem arbejdstagere med forskellige typer af og niveau i uddannelse og kompetencer, tillader voksenuddannelsessystemet sjældent, at for eksempel faglærte arbejdere og kandidater fra universitet kan deltage i de samme kurser.

En anden svaghed er, at innovationer kan være svære, fordi de skal anerkendes fra mange sider, før de kan implementeres.

5.5 Levering af uddannelse af høj kvalitet

Som nævnt ovenfor finder de fleste uddannelsesaktiviteter sted inden for det offentligt regulerede system med ekstern kvalitetskontrol. De fleste voksenuddannelsesinstitutioner er formelt uafhængige organisationer, men de finansieres og kontrolleres af staten gennem rapporterings- og akkrediteringsprocedurer. Der er krav om underviserkvalifikationer i de forskellige dele af systemet. Undervisere på de almene erhvervsrettede uddannelser skal have de samme kvalifikationer som dem, der underviser på tilsvarende niveauer i det generelle system – folkeskolen eller gymnasiale uddannelser. Undervisere på erhvervsuddannelser for voksne har ofte en uddannelse og arbejds erfaring som faglærte arbejdere inden for relevante fag, men skal tage en videreuddannelse i undervisning for at kunne arbejde som undervisere. Muligheder for fortsat professionel udvikling er begrænset i sammenligning med mulighederne i det generelle system, som tenderer mod at være mere synligt for politiske beslutningstagere end voksenuddannelse.

5.6 Sikring af en sammenhængende politik

Dette kan være det svageste punkt i den danske voksenuddannelse. Voksenuddannelsespolitik har generelt været velkoordineret med andre politikområder, herunder arbejdsmarkedspolitik og kulturpolitik. Men for tiden gives der tilsyneladende relativt lidt opmærksomhed til voksenuddannelser, mens der er meget fokus på at reformere folkeskolen og erhvervsuddannelser på gymnasialt niveau. Et eksempel er den næsten komplette tavshed, hvormed Danmark modtog resultaterne af PIAAC-undersøgelsen (Cort og Larson 2015). Der er meget få midler til forskning i voksenuddannelser, og oftest udbydes de ikke af staten, men af interessenter og/eller tænketanke. Den nylige rapport fra en ekspertgruppe for voksenuddannelse lægger vægt på behovet for mere systematisk viden samt for en mere simpel og sammenhængende "indgang" til voksenuddannelsessystemet (Ekspertgruppen for Voksen-, Efter- og Videreuddannelse, 2017).

Koordinering på det regionale og lokale niveau er også et problem. Arbejdsdelingen mellem de forskellige institutioner til voksenuddannelse er i princippet tydelig, men fordi finansieringssystemerne tilskynder skoler til at konkurrere om de studerende og udviklingsprojekter, bliver linjerne mellem de almene og de erhvervsrettede voksenuddannelser nogle gange udvisket (Rasmussen og Staugaard 2016). Oprettelsen af regionale VEU-centre som nævnt ovenfor var som et svar på dette, men noget tyder på, at der er behov for mere. Koordineringen på VEU-centrene er horisontal, og det forbinder uddannelsesinstitutioner på det samme niveau. Men der er også behov for en vis grad af vertikal koordinering, der involverer videregående uddannelsesinstitutioner. Der er også behov for bedre koordinering med andre regionale aktører som dem, der administrerer den regionale implementering af EU's strukturfonde.

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksenuddannelse/voksnes
færdigheder
Komplet landerapport – Danmark

Kvaliteterne i det danske voksenuddannelsessystem er resultatet af lang tids udviklinger og gradvis institutionalisering. Den sidste vigtige strukturreform var introduktionen af erhvervsrettet og videregående uddannelse på deltid i år 2000. De seneste reformer er enten mindre strukturelle eller institutionelle tilpasninger eller ændringer i finansieringen – som ofte udgør en cyklus med nedskæringer og genoprettelse af finansieringsniveauer.

6.0 STYRKER OG SVAGHEDER I VOKSENUDDANNELSESYSTEMET

Styrker og svagheder skal ses på baggrund af beskæftigelsen og deltagelsen i voksenuddannelse. Den danske beskæftigelsesrate lever derfor op til det europæiske 2020-mål på 75 % af de 20-64-årige, men det bliver stadig en udfordring at nå det nationale 2020-mål på 80 %. Beskæftigelsesraten for lavt kvalificerede voksne har svinget omkring 61 %, men var 63,5 % i 2016, hvilket er det højeste niveau siden 2005. Danske voksnes deltagelse i voksenuddannelse har traditionelt været høj og fortsætter med at være det. Deltagelsen i 2016 på 27,7 % er næsten dobbelt så høj som EU-2020-benchmarket på 15 %, og selv de lavtuddannede voksne er godt over benchmarket med en deltagelsesrate på 19,4 %. Imidlertid viser den danske deltagelsesrate i 2016 et tydeligt fald fra året før, hvor raten var 31,3 % for de 25-64-årige og 21,7 % for de lavtuddannede voksne.

6.1 Styrker

Det danske voksenuddannelsessystem har mange styrker. Opsummeret er de:

- Voksenuddannelse i Danmark er velinstitutionaliseret i et system med forskellige, men koordinerede programmer, institutioner og finansieringssystemer. Finansiering er baseret på kombinationer af statslige bevillinger, enkeltpersoners deltagelsesgebyrer og (for erhvervsrettede uddannelser) kollektivt organiserede bidrag fra arbejdsmarkedets parter. Niveauet af deltagelsesgebyrer er for det meste ikke uoverkommelige. Der er god kvalitetskontrol. Især for videregående uddannelse på deltid er der stærke bånd til den generelle (fuldtids) uddannelse. Især de erhvervsrettede uddannelser (AMU) har stærke bånd til arbejdsmarkedets parter.
- Voksenuddannelsessystemet er alsidigt. De fire forskellige typer af voksenuddannelse (almen voksenuddannelse, erhvervsrettet voksenuddannelse, folkeoplysende/ikke-formel voksenuddannelse og videregående uddannelse på deltid) tilbyder relevante typer af uddannelse til forskellige formål og forskellige grupper. De forskellige typer er udviklet i samvirke med sociale grupper og bevægelser gennem den lange historie med voksenuddannelse i Danmark. Dette har bidraget til et højt niveau af motivation for at lære som voksen.
- Tilsammen bidrager disse faktorer til det høje niveau af deltagelse i voksenuddannelse. Dette giver basis for nogen optimisme med hensyn til, at voksenuddannelse kan hjælpe med at imødekomme nogle udfordringer i tiden. Global reorganisering af arbejdet reducerer efterspørgslen efter ufaglært arbejde i Danmark, og disse personer skal opkvalificeres. Den voksende gruppe af indvandrere, der kommer til Danmark som voksne, har brug for både almen og erhvervsrettet voksenuddannelse.

6.2 Svagheder

Imidlertid kan der også identificeres nogle svagheder i systemet:

- Den regionale og lokale koordinering mellem de forskellige typer af voksenuddannelse er for svag. Tilgængeligheden af forskellige typer i regionale og lokale kontekster øger muligheden for at matche efterspørgsel og udbud, men finansieringssystemer, der tilskynder skoler til at konkurrere som aktører på et marked, reducerer tydeligheden i arbejdsdelingen i systemet. Dette kan også have bidraget til den manglende innovation, der lige nu er karakteristisk for dansk voksenuddannelse. For at skabe de rette betingelser for innovation i sådan et system skal nye ideer ansøges "ovenfra", og der skal være midler til rådighed til at eksperimentere med dem. Dette gælder ikke den nuværende situation.
- Mens voksenuddannelsessystemet er alsidigt, er det også komplekst, og dette kan medføre barrierer for deltagelse for både enkeltpersoner, virksomheder og andre kollektive aktører. For enkeltpersoner gør uddannelses- og karrierevejledning systemet mere gennemtrængeligt, men forskningen tyder på, at virksomheder – især små og mellemstore firmaer – har brug for et mere klart struktureret system til at navigere i.
- Den erhvervsrettede del af voksenuddannelsessystemet møder udfordringer ved at skulle reagere på de moderne forhold i arbejdet og på arbejdsmarkedet. Det har tendens til at blive opdelt i henhold til uddannelsesniveauer, men moderne arbejde bliver i stigende grad organiseret som et samarbejde på tværs af forskellige typer og niveauer af uddannelse og kompetence. Desuden passer de typer af arbejde, der udspringer af globaliserede forretninger og platformøkonomier, heller ikke ind i de etablerede betingelser for deltagelse i og finansiering af erhvervsrettet voksenuddannelse.
- Der er en langsigtet tendens til at give højere prioritet til erhvervsrettet og videregående voksenuddannelse end til almen og folkeoplysende voksenundervisning. Dette er forståeligt ud fra behovet for at holde arbejdstagernes kompetencer opdaterede og opkvalificere mange på arbejdsmarkedet og også ud fra den voksende interesse blandt professionelle i deltidsuddannelse. Men der skal være en vis balance: folkeoplysende voksenundervisning giver vitale bidrag til velvære og samfundssind, og almen voksenuddannelse er nødvendig for at give mange voksne adgang til videregående uddannelse, for eksempel professionsbachelorer i velfærdsarbejde. Nedskæringer i finansiering og en stigning i deltagelsesgebyrer bør ikke få lov at underminere dette.
- Mulighederne for voksne i nogle grupper er for begrænsede. En gruppe er voksne med særlige behov på grund af en eller anden form for handicap. For dem er der lovgivning, der er baseret på sunde principper, men udbuddet (primært fra kommunerne) lever ofte ikke op til standarderne. En anden gruppe er flygtninge og indvandrere.

7.0 BEHOV FOR YDERLIGERE POLITISKE REFORMER OG RETNINGER

På trods af mange styrker i det danske voksenuddannelsessystem er der nogle områder, hvor der ses svagheder, og hvor der er behov for at ændre politikken. Disse er (som diskuteret ovenfor):

- Der skal etableres bedre regional og lokal koordinering mellem de forskellige typer af voksenuddannelse og deres institutioner. Koordineringen skal være både horisontal og vertikal. Et muligt initiativ kunne være at dedikere en del af midlerne til tværsektionelle uddannelsesaktiviteter, som kun kan blive frigivet, når institutionerne dokumenterer samarbejde om disse initiativer.
- Der bør gives bedre og mere koordineret viden og information om voksenuddannelse. Paradoksalt nok betyder alsidigheden i det danske voksenuddannelsessystem, at den tilgængelige viden er fragmenteret, fordi den afhænger af dokumentation fra forskellige ministerier og instanser. For eksempel skal der gives årlige opsummeringer af de samlede investeringer i voksenuddannelse.
- Adgangen til voksenlæring for virksomheder – især de små og mellemstore – skal forbedres. Dette kræver en kombination af tiltag, herunder en mere tydelig struktur i voksenuddannelsessystemet, mere enkle procedurer til frigivelse af tilgængelige midler, bedre koordineret (og mindre markedsføringsagtig) information og vejledning.
- Finansieringen af almen voksenuddannelse og folkeoplysende/ikke-formel uddannelse bør forbedres for at undgå en underminering af disse dele af voksenuddannelsessystemet. Staten kunne øge niveauet af aktivitetsbaserede tilskud til almen voksenuddannelse, og den kunne pålægge kommunerne at bidrage med et vist niveau af finansiering til folkeoplysende/ikke-formel uddannelse.
- Uddannelsesudbud til voksne med handicaps og særlige behov skal forbedres. Relevante uddannelsesinstitutioner eksisterer, men kommunerne bør forpligtes til en mere systematisk og rimelig finansieringspraksis.
- Der bør udvikles mere relevante uddannelsesmuligheder for voksne flygtninge og indvandrere, og dette kunne også gøres for personer uden arbejdstilladelse eller asylansøgere. Dette kræver koordinering og samarbejde på tværs af sektorerne samt for innovationer i undervisning og uddannelse.

For at opnå disse forbedringer kræves der endnu et politisk initiativ:

- Innovation i voksenuddannelsespolitik og -praksis skal ansøres og gives bedre forhold og finansiering. I forbindelse med dette skal mere forskning i voksenuddannelse påbegyndes og finansieres. Dette kan gøres gennem omfattende innovationsprogrammer. Man har haft succes med mange af sådanne programmer i det generelle uddannelsessystem.

8.0 RESUMÉ

Med 77,4 % i 2015 opnår den danske beskæftigelsesrate for de 20-64-årige det europæiske 2020-mål på 75 % af de 20-64-årige i beskæftigelse. Men ud fra tendensen i de seneste år, hvor raten har været relativt stabil mellem 75 % og 76 % for så at stige en smule i 2015, vil det nok være svært at nå det nationale 2020-mål på 80 %.

Beskæftigelsesraten for lavt kvalificerede voksne har været faldende i nogle år, men i 2016 steg den til 63,6 %. Deltagelsen i voksenuddannelse er høj i Danmark. Deltagelsen i 2015 på 27,7 % er næsten dobbelt så høj som EU-2020-benchmarket på 15 %, og selv de lavtuddannede voksne er godt over benchmarket med en deltagelsesrate på 19,4 %.

Imidlertid er deltagelsesraten faldende lige nu, og det skal politikerne overveje nøje. Deltagelse stiger med uddannelsesniveaut: blandt voksne med en erhvervsuddannelse (de mellemkvalificerede) er den generelt 5 eller 6 procentpoint over niveauet for lavtuddannede voksne. Der er en tydelig kønsforskel i deltagelsen i livslang læring: andelen af danske kvinder (37,3 % i 2015) er meget højere end af danske mænd (25,3 % i 2015).

Generelt må det danske system til voksenuddannelse karakteriseres som veludviklet, med et alsidigt udbud af muligheder i et offentligt reguleret system af forskellige, men koordinerede programmer, institutioner og finansieringsplaner. Der er dog stadig betydningsfulde svagheder og udfordringer, og nogle af dem er blevet mere markante gennem de seneste år. Systemet er opdelt i forskellige typer og niveauer af uddannelse, og de erhvervsrettede dele er indeholdt i en traditionel organisering af arbejdsmarkedet. Dette gør det svært at imødekomme kravene fra nye teknologier, mere integreret tilrettelæggelse af arbejdet og mere individualiserede arbejdsrelationer.

En anden svaghed er, at erhvervsrettede og videregående voksenuddannelse støt har fået en højere politisk prioritet med det argument, at arbejdsmarkedet har behov for færdigheder og kompetencer på grund af globalisering. Der er en risiko for, at dette vil underminere betingelserne for og kvaliteten af almen og folkeoplysende voksenundervisning, som også tjener vigtige funktioner i samfundet.

Der er ikke behov for en generel strukturreform i dansk voksenuddannelse, men det er muligt med nogle forbedringer:

- reetablering af balancen i politisk fokus og finansieringen mellem erhvervsrettet og almen/folkeoplysende voksenundervisning
- bedre adgang til voksenuddannelsessystemet for virksomheder
- bedre og mere koordineret viden og information om aktiviteter og investeringer i voksenuddannelse
- ansporing og bedre betingelser for innovation i voksenuddannelsespolitik og -praksis
- etablering af bedre regional og lokal koordinering både horisontalt og vertikalt mellem de forskellige typer af voksenuddannelse og deres institutioner

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksenuddannelse/voksnes
færdigheder
Komplet landerapport – Danmark

- forbedring af uddannelsesudbud for voksne med handicaps og særlige behov samt for flygtninge og indvandrere.

9.0 BIBLIOGRAFI

AE-rådet (2013) Ufaglærte øger deres løn gennem voksenuddannelse, briefingrapport, 23. oktober 2013.

Bolvig, I., Kristensen, N. & Skipper, L. (2017). Effektevaluering af voksen- og efteruddannelsesindsatsen. København: KORA.

Cort, P., & Larson, A. (2015). Ingen overraskelser fra PIAAC – Sporing af diskursive virkninger af PIAAC i Danmark. Europæisk uddannelsesforskningsjournal (European Educational Research Journal), 14(6), 531-548.

Cowi (2009) Tema-evaluering vedrørende strukturfondsperioden 2007-2013. København: Cowi-konsulenter.

DA (2012) Voksen- og efteruddannelse i offentlig regi. København, september 2012.

Danmarks Evalueringsinstitut (2016a). Status over den nye erhvervsuddannelse for voksne. Status på aktiviteten til og med første halvår af 2016. København: EVA.

Danmarks Evalueringsinstitut (2017). Aktiviteten på videregående VEU Tendenser, årsager og udfordringer. København: EVA.

Undervisningsministeriet (2007). Danmarks strategi for livslang læring – Uddannelse og livslang opkvalificering for alle. Rapport til Europa-Kommissionen. København: Undervisningsministeriet.

DEA (2014) Undersøgelse af virksomhedernes brug af VEU. København: DEA.

Ekspertgruppen for Voksen-, Efter- og Videreuddannelse (2017). Nye kompetencer gennem hele livet. Fremtidens voksen-, efter- og videreuddannelse. København, juni 2017.

Ekspertgruppen for voksen-, efter- og videreuddannelse.(2017a). Analyse af individers og virksomheders brug af voksen- og efteruddannelse. Hovedresultater. København: Epinion.

Ekspertgruppen for voksen-, efter- og videreuddannelse (2017b). Analyse af beskæftigelsessystemets brug af efterspørgsel af voksen- og efteruddannelse. København: Rambøll.

Eurydice (2010) Uddannelsessystemstrukturer i Europa: Danmark. København: Eurydice Network.

Erhvervsstyrelsen og Danske Regioner (2016) Effekter af den regionale vækstindsats. København: Danske Regioner.

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksenuddannelse/voksnes
færdigheder

Komplet landerapport – Danmark

Illeris, K. (2004) Voksenuddannelse og voksenlæring. København: Roskilde Universitetsforlag.

Korsgaard, O. (2000). Læring og oplysningens koncept i forandring: Dansk voksenuddannelse igennem fem århundreder. *International Review of Education*, 46 (3/4).

Kristensen, N. og Skipper, L. (2009a) Effektanalyser af voksenefteruddannelse. Analyse af individeffekter samt cost-benefit-analyse. København: AKF og NCK.

Kristensen, N. og Skipper, L. (2009b) Effektanalyser af voksenefteruddannelse. Analyse af private virksomheders brug af offentlig medfinansieret voksenefteruddannelse og effekterne på virksomhedernes udvikling. København: AKF og NCK.

Larson, A. & Rasmussen, P. (2016) Tilbage til det grundlæggende? Konsekvenserne af økonomiske og politiske besparelser for den europæiske voksenuddannelse. Paper til ECER-konferencen, Dublin august 2016.

OECD (2016), Færdigheder er vigtige: Yderligere resultater fra undersøgelsen af voksnes færdigheder: http://www.oecd-ilibrary.org/education/skills-matter_9789264258051-en [tilgået 24-08-2016].

Olesen, H. S. R., & Rasmussen, P. (1996). Teoretiske problemer ved voksenuddannelse: Dansk research og erfaringer. København: Roskilde Universitetsforlag.

Rasmussen, P. og Staugaard, H.J. (2016): Voksenuddannelse og udfordringer ved regional udvikling: Politik og bæredygtighed i det nordlige Danmark. *International Review of Education*, bind 62, nr. 5, s. 609-625.

Rasmussen, P. og Werler, T. (2015): "Danmark" i W. Hörner, H. Döbert, L.R. Reuter og B. von Kopp (red.), *Uddannelsessystemerne i Europa*. 2. udgave, Springer, New York, s. 207-226.

Regeringen (2014) Forslag til lov om ændring af lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, lov om arbejdsløshedsforsikring m.v. Lovforslag L58.

Regeringen (2015). Forslag til finanslov for finansåret 2015. København: Finansministeriet.

Regeringen (2016)/regeringsgrundlag/.

Regeringen (2017). Kommissorium for trepartsdrøftelser om styrket og mere fleksibel voksen-, efter- og videreuddannelse. København: Regeringen, juni 2017.

Regeringen (2017a). Tro på dig selv – det gør vi. Reform af de forberedende tilbud. København: Undervisningsministeriet.

Regeringen (2017b). Vækst og velstand 2025. København: Finansministeriet.

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksenuddannelse/voksnes
færdigheder
Komplet landerapport – Danmark

Regeringen, Landsorganisationen i Danmark & Dansk Arbejdsgiverforening (2014). 1 mia. kr. til mere og bedre voksen- og efteruddannelse.

Zhang, Z. (2016). Livslang vejledning: Hvordan vejledning og rådgivning støtter livslang læring i kontrast mellem Kina og Danmark. *International Review of Education* bind 62, nr. 5.

APPENDIKSER

Appendiks 1: Liste over vedtagne retsakter, love og strategier

Navn	Dato for vedtagelse	Kort beskrivelse af indhold
Lov om arbejdsmarkedsuddannelse m.v.	26. marts 2010	Ændring til loven: et nyt kapitel introducerer VEU-centre til samarbejdet mellem almen og erhvervsrettet voksenuddannelse
Lov om folkehøjskoler, efterskoler m.v.	20. december 2013	Ændring af loven: folkehøjskolerne flyttes fra Kulturministeriet til Undervisningsministeriet
Lov om erhvervsrettet uddannelse m.v.	16. juni 2014	Ændring af loven efter en aftale om reform af erhvervsrettede uddannelser: introducerer et nyt system til erhvervsuddannelse for voksne
Lov om statens voksenuddannelsesstøtte	31. maj 2016	Ændring af loven, som målretter støtte til uddannelse på folkeskole- og gymnasialt niveau. Studerende på dette niveau får et beløb svarende til 80 % af dagpenge, studerende på højere niveau får 60 %.

Appendiks 2: Liste over politiske indgreb

Navn på indgrebet	Kilde (med hyperlink)	Budget	Resultat	Hvilke af de seks byggesten til succesrige voksenuddannelsespolitikker er det rettet mod? (sæt kryds ved alle relevante)						Yderligere detaljer/beskrivelse (formål, varighed, ansvarlig instans osv.)
				Fremmer elevernes interesse i uddannelse	Arbejdsgivernes investering i uddannelse	Forbedring af lige adgang for alle	Relevant uddannelse	Uddannelse af høj kvalitet	Sammenhængende politik	
Lov om arbejdsmarkedsuddannelse m.v., vedtaget 26. marts 2010			Oprettelse af VEU-centre til samarbejdet mellem almen og erhvervsrettet voksenuddannelse		X		X		X	
Lov om folkehøjskoler, efterskoler m.v., vedtaget 20. december 2013			Folkehøjskolerne flyttes fra Kulturministeriet til Undervisningsministeriet						X	

Uafhængigt nationalt ekspertnetværk på området for voksenuddannelse/voksnes færdigheder
 Komplet landerapport – Danmark

National "vækstplan" inkluderer et stort tilskud til uddannelse (primært erhvervsrettet)		1 milliard kr.		X			X			Skal implementeres over 6 år
Lov om erhvervsrettet uddannelse m.v., vedtaget 16. juni 2014			Generel reform af erhvervsuddannelse, herunder et nyt system til erhvervsuddannelse for voksne	X	X	X	X		X	
Lov om statens voksenuddannelsesstøtte, vedtaget 31. maj 2016			Målrettet statsstøtte til voksne på folkeskole- og gymnasialt niveau.	X		X				

HVORDAN FÅR MAN ADGANG TIL EU-UDGIVELSER

Gratis udgivelser:

- et eksemplar:
via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- mere end et eksemplar eller plakater/kort:
fra EU-repræsentationerne (http://ec.europa.eu/represent_en.htm);
fra delegationerne i ikke-EU-lande (http://eeas.europa.eu/delegations/index_en.htm);
ved at kontakte Europe Direct-tjenesten
(http://europa.eu/europedirect/index_en.htm) eller ringe til 00 800 6 7 8 9 10 11
(gratis telefonnummer fra alle steder i EU) (*).

(*) De oplysninger, der gives, er gratis, og det samme gælder de fleste opkald (selv om nogle operatører, telefonbokse eller hoteller muligvis vil opkræve betaling).

Betalte udgivelser:

- via EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Betalte abonnementer:

- via en af forhandlerne fra Den Europæiske Unions Publikationskontor
(http://publications.europa.eu/others/agents/index_en.htm).

